

**PRZYWRÓCIMY
NORMALNOŚĆ**

SLD

The logo consists of a solid black square with the letters 'SLD' in a bold, white, sans-serif font centered within it.

Przyjęty 23 stycznia 2016 r. na kongresie partii dokument „Godne życie, sprawiedliwa i nowoczesna Polska” stanowi obowiązujący program Sojuszu Lewicy Demokratycznej. Przedstawia on podstawowe cele i wartości, za którymi konsekwentnie się opowiadamy, a także zamierzamy wcielić w życie w poszczególnych dziedzinach. Z dokumentu tego wyłania się spójna i możliwa do wdrożenia wizja nowoczesnego, socjaldemokratycznego państwa. Wydarzenia ostatniego roku zrodziły jednak konieczność zaktualizowania dotychczasowego programu, odniesienia się do polityki prowadzonej przez rządzące Prawo i Sprawiedliwość, a przede wszystkim – zaprezentowania pomysłów stanowiących lewicową odpowiedź na kluczowe wyzwania dotyczące wielu spraw publicznych.

Z tych powodów na posiedzeniu Rady Krajowej Sojuszu Lewicy Demokratycznej 4 lutego 2017 r. zaprezentowano, przygotowany przez zespół pod kierunkiem Jerzego Wenderlicha, materiał złożony z trzech części: programu przyjętego na Kongresie SLD 23 stycznia 2016 r., propozycji jego aktualizacji po roku rządów PiS oraz czterech priorytetów programowych na 2017 rok („Srebrna rewolucja”, „Prawa reprodukcyjne – świadome decyzje”, „Równa praca – równe prawa”, „Podatki – mądrze i sprawiedliwie”). Zamieszczony niżej dokument – jako punkt wyjścia do ogólnokrajowej dyskusji programowej – stanowi syntezę trzech wymienionych materiałów. Debata zakończy się Radą Krajową Sojuszu Lewicy Demokratycznej w grudniu 2017 r., która przyjmie nowy, oficjalny program partii.

*Zwracamy się z serdeczną prośbą do wszystkich członków Sojuszu Lewicy Demokratycznej o lekturę niniejszej propozycji programowej oraz zgłaszanie wszelkich uwag drogą mailową na adres: **program@sld.org.pl**.*

PRZYWRÓCIMY NORMALNOŚĆ

Godne życie,
sprawiedliwa
i normalna Polska

Program Sojuszu Lewicy Demokratycznej

MATERIAŁ DO DYSKUSJI
WEWNĄTRZPARTYJNEJ

2017

Sojusz Lewicy Demokratycznej jest partią deklarującą przywiązanie do wszystkich wartości europejskiej socjaldemokracji – wolności, równości, sprawiedliwości społecznej, dialogu i współpracy jako podstawy organizacji społeczeństwa w XXI wieku.

My, ludzie SLD, tworzymy formację polityczną funkcjonującą od ćwierć wieku na polskiej scenie politycznej. Zawsze kiedy sprawowaliśmy z woli wyborców władzę, wdrażając nasze wartości, zostawialiśmy Polskę z szybko rozwijającą się gospodarką; państwo proeuropejskie, będące cenionym i szanowanym partnerem w Unii Europejskiej, stabilne i przewidywalne. Naszym dorobkiem są potwierdzone w referendum narodowych: Konstytucja RP i wprowadzenie Polski do Unii Europejskiej, które zapewniło naszej ojczyźnie olbrzymi skok cywilizacyjny. Z członkostwa i dobrej współpracy w ramach UE i olbrzymiej kwoty łącznie ponad 100 mld euro, Polska korzysta dzisiaj i będzie korzystać w przyszłości.

Budując przyszłość Polski i przyszłość polskiej lewicy, nie zapominamy o naszych korzeniach i nie wypieramy się naszej historii. Nikomu nie pozwolimy zakłamywać i umniejszać dorobku minionych pokoleń Polek i Polaków. Żądamy przywrócenia pamięci o odbudowie Polski ze zgliszczy II Wojny Światowej, wysiłku industrializacji, zagospodarowania Ziemi Odzyskanych, migracji wielu milionów Polaków do odbudowanych i zbudowanych miast, likwidacji analfabetyzmu, budowie uczelni wyższych i szkół, w tym szkolnictwa zawodowego, oraz całej infrastruktury i narodowego potencjału gospodarczego. Upominamy się także o docenienie roli ludzi lewicy w przemianach po 1989 roku. Tylko ten, kto nie szanuje zgody społecznej, umniejsza znaczenie pokojowego przebiegu transformacji ustrojowej i lekceważy zasługi ludzi Okrągłego Stołu. Te osoby nie zasługują na nasze uznanie.

Sprawdziliśmy się na scenie politycznej. Jesteśmy wypróbowaną w czasie naszych rządów – w latach 1993–1997 i 2001–2005 – formacją. Zdaliśmy egzamin z demokracji, propaństwowego myślenia, odpowiedzialności za los Polek i Polaków – zarówno w okresie naszych rządów, jak i w latach pracy opozycyjnej.

Stoimy na gruncie systemu wartości zadeklarowanego w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. Jesteśmy przekonani, że w ciągu dwudziestu lat swojego obowiązywania sprawdziła się ona jako fundament stabilnego, nowoczesnego państwa demokratycznego. Uważamy, że zawiera ona nie tylko optymalne rozwiązania ustrojowe, ale przede wszystkim tworzy system ochrony wolności i praw człowieka i obywatela zgodny z podstawowymi założeniami

nowoczesnej myśli socjaldemokratycznej. Dlatego tak ważna jest dzisiaj obrona porządku ustanowionego przez Konstytucję z 1997 r. i wypracowanej na jej gruncie praktyki ustrojowej.

Jesteśmy przekonani, że Polska potrzebuje pełnej realizacji konstytucyjnej zasady sprawiedliwości społecznej. Jednak wypełnianie nawet najbardziej słusznych i społecznie akceptowanych obietnic wyborczych nie może być realizowane przez zadłużanie państwa i przenoszenie kosztów na przyszłe pokolenia. Wypełnianie tych obietnic nie może odbywać się ze szkodą dla modernizacji gospodarki, inwestycji i ochrony środowiska naturalnego. Takie działania powodują przeniesienie kosztów ich realizacji na przyszłe pokolenia. Odpowiedzialność za przyszłość jest nie mniej ważnym wyzwaniem jak zaspokajanie bieżących potrzeb, w tym wyrównywanie nieusprawiedliwionych dysproporcji materialnych i społecznych.

Dlatego dziś, kiedy prawica burzy porządek i ład społeczny, na szwank wystawiając dobro Polek i Polaków, przedstawiamy ofertę godnego życia dla wszystkich obywateli, nowoczesnego, normalnego państwa sprawiedliwości społecznej.

Nasze wartości:

GODNE ŻYCIE dla wszystkich, a nie dobrobyt dla nielicznych. Dlatego niezmiennie żądamy godnej pracy (partnerskich stosunków pracy) zapewniającej godziwą płacę, czyli wynagrodzenie zaspokajające nie tylko podstawowe potrzeby człowieka, ale dające możliwość rozwoju osobistego. Godne życie to także dostęp do najważniejszych usług publicznych takich jak służba zdrowia, edukacja czy opieka nad osobami starszymi.

SPRAWIEDLIWOŚĆ SPOŁECZNA. Aktywnie sprzeciwiamy się rosnącym nierównościami społecznymi i podziałowi na Polskę „A” i Polskę „B”. Nie zgadzamy się na Polskę, w której obok siebie funkcjonują oazy bogactwa i pustynie biedy. Sprawiedliwość społeczna to równy dostęp do pracy, edukacji, ochrony zdrowia i innych usług publicznych.

NOWOCZESNOŚĆ rozumiana jako dążenie do budowy społeczeństwa obywatelskiego otwartego na świat oraz gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności. Naszym celem jest państwo nowoczesne, rozwinięte gospodarczo i kulturowo. Polska wolna od społecznych konfliktów, ksenofobii i nietolerancji.

NORMALNOŚĆ rozumiana jako szacunek dla dorobku polskiej transformacji systemowej, a przede wszystkim – rozwiązań ustrojowych i praktyki politycznej wypracowanych podczas blisko dwudziestu lat obowiązywania Konstytucji z 1997 r. Sprzeciwiamy się przekreślaniu przez rządzącą konserwatywną prawicę budowanego przez lata porządku spraw publicznych, który stanowi dorobek całego społeczeństwa i jest przedmiotem społecznego konsensusu.

Nasze zadania:

Głęboka korekta kapitalizmu – gospodarka służąca ludziom

Rządy SLD w przeszłości dwukrotnie wprowadzały Polskę na ścieżkę szybkiego wzrostu gospodarczego. Zawsze staliśmy na stanowisku, że to rynki muszą służyć ludziom, a nie ludzie rynkom. W erze światowego kryzysu finansowego potrzebne jest określenie nowego ładu światowej gospodarki oraz zasad działania wielkich korporacji finansowych. Żaden kraj samodzielnie nie rozwiąże tych problemów. Nadzieję na to stwarza współpraca międzynarodowa, szczególnie w ramach Unii Europejskiej. Dlatego wspólnie z europejską lewicą proponujemy wprowadzenie podatku od transakcji finansowych (*financial transaction tax – FTT*). Opowiadamy się za nową industrializacją polskiej gospodarki, budową i umacnianiem rodzimego potencjału przemysłowego. Proponujemy tworzenie okręgów przemysłowych na bazie infrastruktury zapewnionej w znacznym stopniu przez państwo. Pilnie potrzebujemy rozwoju infrastruktury transportowej, rozwój transportu publicznego i budowa mieszkań komunalnych (na wynajem). Potrzebne jest oparcie polskiej gospodarki na wiedzy i innowacyjności, nowych technologiach, mądrym rządzeniu (na poziomie centralnym i samorządowym) i sprawnym zarządzaniu.

Powstrzymanie narastających nierówności społecznych

W ostatnich latach bogaci stają się bogatsi, a jednocześnie rośnie liczba osób żyjących w ubóstwie. Mamy w Polsce zachodnioeuropejskie ceny i wschodnioeuropejskie zarobki. Poziom życia obywaterek i obywateli w Polsce odbiega od poziomu i jakości życia w państwach Zachodu. Polska nie nadążyła za najlepiej rozwiniętymi państwami. Dlatego domagamy się prowadzenia przez państwo polityki pełnego zatrudnienia, podniesienia płacy minimalnej

do 2.500 zł miesięcznie, a docelowo do poziomu 1.000 euro oraz podjęcia skutecznej walki z umowami śmieciowymi. Od wielu lat postulujemy podniesienie progów dochodowych uprawniających do korzystania z pomocy społecznej. Domagamy się naprawy publicznego systemu pomocy dla najsłabszych umożliwiającego społeczną integrację osób wykluczonych.

Przywrócenie państwa obywatelom

Neoliberalny postulat taniego państwa sprawił, że Polki i Polacy przestali postrzegać swoje państwo jako własne. Unikanie odpowiedzialności państwa za los ludzi, przy jednoczesnym i wszechogarniającym upartyjnianiu instytucji publicznych, spowodowało, że obywatelki i obywatele czują, że państwo przestaje być ich wspólnotą. Trzeba z tym skończyć! Dlatego szkoła, przedszkole, przychodnia lekarska, przystanek autobusowy, urząd pocztowy, posterunek policji czy biblioteka muszą wrócić do każdej, nawet najmniejszej gminy! Państwo powinno zawsze stać po stronie obywaterek i obywateli, szczególnie gdy spotyka ich krzywda. Państwo powinno zapewnić wszystkim bez wyjątków bezpłatną i dobrą edukację i opiekę zdrowotną. Domagamy się wstrzymania reprivatyzacji, która jak dotąd odbywa się często w warunkach bezprawia. Jest ona nieudolną próbą naprawiania dawnych krzywd kosztem krzywdzenia innych ludzi. Odrzucamy prywatyzację dla prywatyzacji. Majątkiem narodowym trzeba gospodarować, a nie go wyprzedawać. To jest istota patriotyzmu gospodarczego.

Ochrona praw obywatelskich i społecznych

Chcemy państwa, w którym wszyscy czują się u siebie. Dlatego opowiadamy się za skuteczną ochroną praw wszystkich obywaterek i obywateli, zwalczaniem wszelkich form dyskryminacji i realizacją zasady równości, w szczególności ze względu: na płeć, wiek, stan zdrowia, niepełnosprawność, status ekonomiczny, światopogląd, orientację seksualną, wyznawaną religię czy pochodzenie etniczne. Przypominamy, że bez ochrony praw mniejszości demokracja przeistacza się w dyktaturę większości. Naszym celem jest przywrócenie odpowiedzialności państwa za realizację wszystkich praw i wolności obywaterek i obywateli oraz wzmocnienie jego polityki w tym obszarze. Niezmiennie apelujemy o pełną ratyfikację Karty Praw Podstawowych, która zapewni Polkom i Polakom pełniejszą ochronę ich praw w kraju i na obszarze Unii Europejskiej.

Wykorzystanie członkostwa Polski w Unii Europejskiej

Wprowadziliśmy Polskę do Unii Europejskiej. Dostosowaliśmy nasze prawo i gospodarkę do wymogów Zjednoczonej Europy. Unia Europejska jest naszą Unią. Pomyślność Unii jest jednym z warunków pomyślności Polski. Polska powinna prowadzić politykę zapewniającą pozycję partnera niezbędnego dla pomyślnego ułożenia relacji UE-Rosja i rozsądnie wspierającego integrację Ukrainy z UE. Relacje polsko-rosyjskie wymagają poprawy przez oparcie ich na interesach gospodarczych i wymianie kulturalnej.

Jednym z najważniejszych zadań jest skuteczne wykorzystanie środków z Unii Europejskiej w perspektywie finansowej do 2020 roku. Nie wydawanie, a inwestowanie ich w modernizację i trwałą wzrost gospodarczy – nowe miejsca pracy, to konieczność. Przeznaczenie środków unijnych na inwestycje w rozwój, poprawę jakości życia obywateli, modernizację infrastruktury, ochronę środowiska oraz rozwój regionalny. Mamy świadomość – i ostrzegamy – że to ostatnia tak hojna dla Polski perspektywa finansowa. Tej szansy Polsce nie wolno zmarnować. Z niepokojem obserwujemy narastające opóźnienie w wydatkowaniu środków europejskich z nowej perspektywy.

Uznajemy terroryzm polityczny i tzw. Państwo Islamskie za zagrożenie dla cywilizacji europejskiej zbudowanej na fundamencie Oświecenia i uniwersalnych wartościach. Opowiadamy się za międzynarodowym porozumieniem w kwestii rozwiązania problemu uchodźców i imigrantów, zapewniającym ofiarom konfliktów i wojen skuteczną pomoc humanitarną.

Obrona państwa prawnego

Ponad rok rządów Prawa i Sprawiedliwości poskutkowało częściowym demontażem państwa prawnego, budowanego w Polsce od końca lat osiemdziesiątych. Rządząca konserwatywna prawica doprowadziła do paraliżu Trybunału Konstytucyjnego. Powtarzają się ataki na Sąd Najwyższy, pozostałe sądy, Krajową Radę Sądownictwa, a także Rzecznika Praw Obywatelskich. Prokuratura została w pełni podporządkowana rządowi i zaczęła być wykorzystywana jako instrument w bieżącej walce politycznej. Ten stan rzeczy stanowi wyzwanie dla lewicy. Sojusz Lewicy Demokratycznej – jako formacja, do której dorobku zalicza się obowiązująca Konstytucja z 1997 r. – stanowczo przeciwstawia się planowemu, postępującemu niszczeniu przez Prawo i Sprawiedliwość państwa prawnego, a jednocześnie – jest gotowy do podjęcia jego obrony we wszystkich dopuszczalnych formach.

Warunkiem osiągnięcia naszych celów jest jak najszersze poparcie społeczne dla SLD.

Zwracamy się do ludzi, którzy pragną Polski nowoczesnej, praworządnej, otwartej na zmiany, przyjaznej dla obywateli, respektującej zasady sprawiedliwości społecznej. **Zwracamy się do:**

Ludzi wyznających wartości lewicowe, takie jak: RÓWNOŚĆ, WOLNOŚĆ, SPRAWIEDLIWOŚĆ, tolerancja i świeckość państwa.

Ludzi pracy, którzy stanowią większość społeczeństwa. Bronimy i będziemy bronić zarówno praw pracowników sektora publicznego, firm państwowych, spółdzielczych i prywatnych oraz wszystkich zatrudnionych na podstawie umów śmieciowych. Wszyscy ludzie pracy zasługują na godne wynagrodzenie i godne – partnerskie – warunki pracy: bez mobbingu, pogardy i dyskryminacji.

Ludzi młodych, nie pozwolimy, aby stali się straconym pokoleniem! Będziemy upominać się o prawo do bezpłatnej edukacji dającej konkretne kompetencje zawodowe, prawo do pracy w oparciu o stabilne umowy o pracę, możliwość uzyskania własnego mieszkania, godnego życia w kraju.

Ludzi starszych, walczymy i będziemy walczyć o godność osób starszych, prawo do godnej emerytury, dostęp do opieki lekarskiej, prawo do uczestniczenia w życiu społecznym i kulturalnym.

Ludzi biednych, wykluczonych społecznie, żyjących w ubóstwie. Chcemy państwa, dla którego walka z biedą jest priorytetem, a nie przykrą koniecznością uświadomioną tylko przed wyborami.

Ludzi dyskryminowanych, należących do różnych mniejszości: etnicznych, religijnych, seksualnych, kulturowych, osób niepełnosprawnych. Chcemy państwa, które nie dzieli Polaków na lepszych i gorszych. Państwa aktywnie walczące z dyskryminacją, ksenofobią i nietolerancją.

Polaków na emigracji, którzy korzystają z instytucji zachodnioeuropejskich społeczeństw dobrobytu. Wiemy, że wrócicie do Polski tylko wówczas, gdy nasze państwo zapewni Wam godne życie. Chcemy Waszego powrotu! Dlatego naszym celem jest budowa państwa opartego na sprawdzonych wzorach zachodniej socjaldemokracji.

**Znamy Wasze problemy, jesteśmy i będziemy
WASZYM RZECZNIKIEM!**

Oto nasz program dla Polski:

I. POLITYKA SPOŁECZNA

PRACA

Niskie płace stały się jedną z barier rozwoju Polski. Ograniczają popyt wewnętrzny i duszą innowacyjność polskiej gospodarki. A przecież o rozwoju Polski zadecydują dwa czynniki: popyt wewnętrzny i innowacje. Ważna jest również poprawa jakości miejsc pracy. Umowy śmieciowe powinny trafić na śmietnik historii. Należy położyć kres promowaniu przez państwo śmieciowych form zatrudnienia.

- **Płaca minimalna 2500 zł miesięcznie.** Podniesienie płacy minimalnej zwiększy konsumpcję i będzie bodźcem do podniesienia pozostałych płac na rynku pracy.
- **Minimalna płaca godzinowa 15 zł**, w tym dla osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych. Z przepisów gwarantujących godziwą płacę minimalną powinny również korzystać wszystkie osoby, które nie są zatrudnione na umowę o pracę.
- **Zakaz bezpłatnych staży.** Za każdą pracę należy się na wynagrodzenie. Dzisiaj stażyści w wielu firmach stali się darmową siłą roboczą. Zakaz ten nie powinien dotyczyć praktyk odbywanych w ramach kształcenia zawodowego.
- **Zero ZUS przez 18 miesięcy dla firm zatrudniających pierwszego i drugiego pracownika.** Gwarantujemy utworzenie 150 tys. nowych miejsc pracy dzięki programowi „Zero złotych ZUS przez 18 miesięcy”. Program ma być nakierowany na firmy zatrudniające swojego pierwszego lub drugiego pracownika. Proponujemy również opłacanie składek na ZUS przez państwo w przypadku zatrudnienia osób młodych oraz osób trwale bezrobotnych.
- **Walka z umowami śmieciowymi.** Wszystkie formy zatrudnienia powinny być obciążone takimi samymi podatkami i składkami. Zmniejszy to atrakcyjność umów śmieciowych. Dzisiaj na umowach cywilnoprawnych pracuje aż 1,6 mln osób. Ta liczba może ulec znacznemu zmniejszeniu dzięki aktywnej polityce państwa.

- **Wszystkie osoby wykonujące pracę zależną muszą mieć takie same prawa pracownicze**, bez względu na to, czy pracują na umowę o pracę, umowę cywilnoprawną czy są samozatrudnione. Gwarantuje to konstytucja, która chroni każdą pracę, bez względu na podstawę jej wykonywania. Mowa tu w szczególności o prawie do zrzeszania się w związki zawodowe; prawie do wypoczynku, w tym powstrzymania się od aktywności zawodowej z zachowaniem wynagrodzenia; prawie do minimalnego wynagrodzenia; prawie do zabezpieczenia społecznego w razie choroby, inwalidztwa, bezrobocia i osiągnięcia wieku emerytalnego; prawie do ochrony zdrowia oraz prawie do świadczeń związanych z rodzicielstwem. Każdemu pracującemu powinny one przysługiwać w takim samym zakresie, na tak samo korzystnych warunkach.
- **Obowiązek stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych.** Jedną z form walki z umowami śmieciowymi powinno być preferowanie przy przetargach, rozpisywanych przez instytucje publiczne, firm zatrudniających pracowników na umowę o pracę.
- **Odmrożenie płac pracowników budżetówki.** Podwyżka płac w budżetówce zwiększy konsumpcję i spowoduje zwiększenie wzrostu gospodarczego.
- **Podwyższenie wymiaru urlopu wypoczynkowego dla pracowników.** W przypadku 8-letniego stażu pracy do 24 dni, w przypadku 10-letniego stażu pracy do 30 dni. Polacy są według danych organizacji międzynarodowych jednym z najciężiej pracujących społeczeństw w Europie.
- **Wydłużenie okresu wypłaty zasiłku dla bezrobotnych.**
- **Równa płaca za równą pracę.** Aktywna polityka państwa na rzecz likwidacji różnic w zarobkach między kobietami a mężczyznami wykonującymi tę samą pracę. Postulujemy wsparcie zatrudnienia kobiet samotnie wychowujących dzieci.
- **Troska o godne warunki pracy.** Zmiana systemu zarządzania firmami na bardziej partnerski. Zwiększenie zaangażowania państwa w przestrzeganie warunków BHP.
- **Wsparcie dla związków zawodowych.** Zbiorowe układy pracy powinny być wspierane przez państwo także w sektorze prywatnym. Polska mając na uwadze historyczne znaczenie organizacji pracowniczych, powinna dążyć

do ciągłego wzrostu uzwiązkowienia, świadczącego o demokratyzacji gospodarki.

- **Obowiązkowa reprezentacja pracowników oraz kwota kobiet w radach nadzorczych spółek akcyjnych.**

EMERYTURY

Obawiamy się o przyszłość emerytów i rencistów skazanych przy obecnie realizowanej polityce na ubóstwo i wykluczenie społeczne. Mechaniczny powrót do poprzednich przepisów dotyczących obniżenia wieku emerytalnego będzie skutkował drastycznym obniżeniem wysokości świadczeń. Przyszłe emerytury kształtować się będą mniej więcej na poziomie 30% zarobków uprawnionego. Pojawiający się w debacie publicznej postulat wprowadzenia emerytur obywatelskich uważamy za kontrowersyjny. Jesteśmy przekonani, że system emerytalny musi kształtować się w oparciu o zasadę poszanowania praw nabytych, być stabilny, gwarantować godne życie na starość oraz zapewniać, że wysokość emerytury będzie postrzegana jako sprawiedliwa zarówno przez emerytów, jak i pozostałą część społeczeństwa.

- **Obniżenie wieku emerytalnego.** Pracownicy powinni mieć prawo do przechodzenia na emeryturę po 40 latach pracy – w przypadku mężczyzn, a w odniesieniu do kobiet – po 35 latach pracy.
- **Zaliczanie do stażu pracy okresu zatrudnienia na podstawie umów cywilnoprawnych.** W obecnej sytuacji na rynku pracy jest to konieczność. Inaczej całe pokolenie zatrudnione na umowy śmieciowe nie będzie miało prawa do emerytury.
- **Kwotowa waloryzacja najniższych emerytur o co najmniej 250 zł.** Waloryzacja procentowa pozostałych emerytur. Emeryci powinni uczestniczyć w podziale owoców wzrostu gospodarczego.
- **Ochrona systemu emerytalnego przez zwiększanie liczby Polaków zatrudnionych na podstawie umowy o pracę i odprowadzających składki emerytalne.** Stabilność systemu emerytalnego zależy od liczby pracowników odprowadzających składki. Dlatego zamiast podnosić wiek emerytalny, należy promować zatrudnianie na podstawie umowy o pracę.
- **Emerytura nie może być niższa aniżeli 60% uśrednionego wynagrodzenia z ostatnich pięciu lat aktywności zawodowej.**

- **Emerytura wdowia** (możliwość otrzymania po zmarłej osobie pozostającej we wspólnym pożyciu – mężu, żonie, partnerze lub partnerce, bez względu na płeć – 85% jej emerytury albo zachowania emerytury własnej wraz z prawem do otrzymywania 50% świadczenia osoby zmarłej).
- **Wprowadzenie mechanizmów wyrównywania emerytur przysługujących kobietom z emeryturami pobieranymi przez mężczyzn, także w odniesieniu do osób, które już uzyskały prawo do emerytury.**
- **Podwyższenie do kwoty emerytury minimalnej świadczeń emerytalnych przysługujących rodzicom osób niepełnosprawnych od urodzenia, którzy pełnili nad nimi opiekę.**
- **Sprzeciw wobec cyklicznego obniżania emerytur i rent funkcjonariuszom służb mundurowych, którzy rozpoczęli służbę w Polsce Ludowej.** Jest to represja niezgodna z konstytucyjną zasadą ochrony praw nabytych.

POLITYKA SENIORALNA

Starzenie się społeczeństwa to jedno z najważniejszych wyzwań stojących przed współczesnym państwem. Jego rolą jest zapewnienie seniorom godnych warunków życia, w tym – podejmowania aktywności społecznej, kulturalnej i ekonomicznej na miarę ich potrzeb i możliwości. Obecnie obowiązujące rozwiązania nie realizują tego celu. Ludzie starsi często skazani są na bardzo niskie dochody i pozbawieni odpowiedniego wsparcia w codziennym życiu.

- Wprowadzenie **ubezpieczenia pielęgnacyjnego**. Jest to obowiązkowe ubezpieczenie na wzór ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego, z którego finansowane są usługi opiekuńcze w razie, gdy ubezpieczony lub jego osoba bliska stanie się niesamodzielna i powstanie konieczność sprawowania nad nią opieki.
- Wprowadzenie **powszechnej opieki geriatrycznej**. W Polsce na jedną osobę starszą przypada najmniej lekarzy geriatrów i łóżek geriatrycznych w Unii Europejskiej, tymczasem opieka tego rodzaju jest najbardziej skutecznym sposobem leczenia seniorów.
- Wprowadzenie **ułatwień w godzeniu opieki nad niesamodzielnymi osobami bliskimi** z pracą zawodową i aktywnością społeczną:

- wprowadzenie urlopu wytchnieniowego, czyli prawa do opieki zastępczej na czas przerwy związanej z leczeniem, rehabilitacją lub wypoczynkiem osoby sprawującej opiekę nad niesamodzielną bliską osobą;
  - wprowadzenie możliwości pobierania świadczenia pielęgnacyjnego bez konieczności rezygnacji z aktywności zawodowej przez osobę, która opiekuje się niesamodzielną osobą bliską;
  - rozwój bezpłatnej publicznej opieki dziennej przeznaczonej dla osób starszych i niepełnosprawnych.
- Stworzenie **systemowej opieki nad osobami starszymi**. Proponujemy budowę w każdej gminie, z dominującym udziałem środków z budżetu państwa, domów dziennego pobytu oraz dofinansowanie przez państwo domowych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób wymagających pomocy w codziennym prowadzeniu gospodarstwa domowego.
  - **Skrócenie czasu oczekiwania na skierowanie do sanatorium**. Leczenie sanatoryjne, w tym uzdrowiskowe, jest ważnym czynnikiem jakości życia osób starszych i z tych powodów powinno być dostępne dla każdego w rozsądnym terminie.

ZDROWIE

Jedną z najbardziej pożądanых wartości każdego człowieka jest bezpieczeństwo zdrowotne. Rzeczywistość pod tym względem rażąco odbiega od społecznych wyobrażeń i oczekiwań. Codziennością Polaków jest niska dostępność leczenia specjalistycznego, długie kolejki i niesatysfakcjonujący poziom usług medycznych. Dotychczas działający system nastawiony jest przede wszystkim na zarabianie pieniędzy, a nie zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego obywateli. Opowiadamy się za publiczną służbą zdrowia, która nie może być nastawiona na zysk. Celem służby zdrowia jest leczenie pacjentów i dbanie o ich zdrowie, a nie osiągnięcie zysków.

- **Wzrost publicznych nakładów na zdrowie do 7 proc. PKB – przeciętnego poziomu w UE**. Dodatkowe pieniądze przyniesie do systemu między innymi oskładkowanie wszystkich dochodów z pracy, w tym umów cywilnoprawnych. Opowiadamy się za etapowym podnoszeniem składki na ubezpieczenie zdrowotne przy jednoczesnym zwiększeniu zakresu

i dostępności świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Przyczyni się to do znacznego skrócenia uciążliwych kolejek.

- **Prawo do opieki zdrowotnej dla każdego obywatela.** Chcemy likwidacji drogiego systemu weryfikującego, czy dany pacjent jest ubezpieczony. Ubezpieczanie zdrowotne powinno przysługiwać każdemu obywatelowi, bez konieczności spełnienia dodatkowych warunków. .
- **Sprzeciw wobec współpłacenia za leczenie.** Stoimy na straży Konstytucji, której art. 68 gwarantuje wszystkim obywatelom – niezależnie od możliwości – prawo do opieki zdrowotnej. Wprowadzenie opłat za dostęp do lekarza stanowiłoby złamanie tego przepisu.
- **Sprzeciw wobec przekształcania szpitali w spółki.** Sprzeciwiamy się komercjalizacji i prywatyzacji szpitali. Podmioty lecznicze finansowane ze środków publicznych nie powinny działać w celu osiągnięcia zysku. Domagamy się umożliwienia tworzenia nowych publicznych szpitali i przychodni w formie SPZOZ.
- **Zachowanie świeckiego charakteru służby zdrowia.** O tym, jakie procedury medyczne są dopuszczalne i finansowane ze środków publicznych, nie mogą decydować politycy razem z hierarchami kościelnymi, a jedynie lekarze. Lekarze powinni leczyć zgodnie ze stanem wiedzy medycznej, a nie kierować się własnym światopoglądem religijnym. Domagamy się skutecznego karania lekarzy i pielęgniarek nadużywających klauzuli sumienia. Sprzeciwiamy się klauzuli sumienia dla aptekarzy.
- **Refundacja leczenia niepłodności metodą in vitro.** Prawo do posiadania dzieci jest przynależne wszystkim ludziom, niezależnie od stopnia żemożności.
- **Bezpłatny dostęp do zdalnej opieki dla osób starszych.** Przycisk życia umożliwiający błyskawiczne wezwanie pomocy w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia.
- **Zwiększenie liczby miejsc na studiach lekarskich o 50%.** Polska służba zdrowia cierpi na brak lekarzy. Na tysiąc mieszkańców przypada ich prawie najmniej w całej Unii Europejskiej. Wśród polskich lekarzy brakuje również specjalistów wielu dziedzin. Dlatego należy zwiększyć limity przyjęć na specjalizacje medyczne. W ciągu kilkunastu lat umożliwi to znaczące

zwiększenie dostępności świadczeń opieki zdrowotnej. Warto również ułatwić wykonywanie zawodu lekarza w Polsce obcokrajowcom.

- **Prawo do darmowych leków powinno przysługiwać wszystkim pacjentom, bez względu na wiek** po przekroczeniu określonego kwotowo kwartalnie limitu wydatków na leki, a w przypadku osób, które ukończyły 70 rok życia – bez limitu. Program darmowych leków musi obejmować wszystkie specyfiki, które są niezbędne do skutecznego leczenia.
- **Legalizacja marihuany i oleju konopnego dla celów leczniczych** oraz stworzenie odpowiednich warunków do prowadzenia badań naukowych nad ich zastosowaniem w medycynie. W leczeniu pacjentów należy kierować się wiedzą medyczną, a nie uprzedzeniami.

MIESZKANIA

Państwo powinno prowadzić aktywną politykę mieszkaniową. To najlepsze koło zamachowe całej gospodarki. Wiemy, jak zapewnić niezamożnym Polakom dostęp do mieszkań, stymulując jednocześnie rozwój gospodarczy.

- **Narodowy program budowy mieszkań.** Proponujemy narodowy program budowy mieszkań finansowanych za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego dzięki mechanizmowi tzw. luzowania ilościowego NBP. Bank centralny pożyczalby bankom komercyjnym (korzystając ze swojej uprzywilejowanej pozycji) środki dedykowane na budownictwo mieszkaniowe. Środki te mogłyby być pożyczane przez samorzady na budowę mieszkań na wynajem.
- **Program „Mieszkanie za 500 zł”.** Budowa przez samorzady za środki pozyskane z kredytów gwarantowanych przez państwo, na należących do nich gruntach mieszkań komunalnych o powierzchni 40 m², oddawanych w stanie deweloperskim wykończonym, przeznaczonych na najem za kwotę 500 zł miesięcznie z możliwością przejścia mieszkania na własność na najemcę po spłacie zobowiązania zaciągniętego przez samorząd na budowę mieszkania.
- **Pomoc dla frankowiczów przez unieważnienie klauzul niedozwolonych w umowach kredytowych.** Banki powinny również – na mocy ustawy – stworzyć fundusz pomagający spłacać kredyty hipoteczne osobom,

które znalazły się w trudnej sytuacji finansowej, niezależnie od tego, czy kredyt zaciągnęły we frankach czy w złotówkach.

- **Zwiększenie liczby mieszkań na wynajem.** Wprowadzenie ulgi podatkowej związanej z najmem mieszkania dla właścicieli, którzy decydują się na wynajem swoich mieszkań na rynku oraz deweloperów, którzy będą budować mieszkania w tym celu.
- **Rozwój najmu okazjonalnego.** Spowoduje on powrót na rynek przynajmniej 10% z ponad 400 tysięcy niezamieszkanymi mieszkań całorocznych. Konieczne jest zagwarantowanie bezpieczeństwa najmu nie tylko właścicielom, ale też lokatorom m.in. przez wprowadzenie mechanizmów gwarantujących stabilność ponoszenia opłat za mieszkanie.
- **Zakaz eksmisji na bruk.** Każda eksmisja powinna być powiązana z przyznaniem lokalu zastępczego. Polska powinna ratyfikować Zrewidowaną Europejską Kartę Społeczną wraz z gwarantującym prawo do mieszkania artykułem 31 oraz protokołami skargowymi.
- **Przywrócenie dużej ulgi budowlanej.** Uderzy ona w szarą strefę oraz doprowadzi do rozwoju największego koła gospodarki – mieszkalnictwa.

EDUKACJA

Edukacja to najlepsza inwestycja. Chcemy, aby była bezpłatna i dostępna już od etapu przedszkolnego. Dobra szkoła to szkoła nowoczesna, przyjazna, wolna od indoktrynacji religijnej. Państwo powinno stać na straży takiej szkoły. Edukacja, za której organizację oraz podstawowe zasady funkcjonowania odpowiada państwo, to jeden z najważniejszych obszarów realizacji konstytucyjnej zasady sprawiedliwości społecznej. Aby szkoła pełniła swą społeczną misję edukacyjną i wychowawczą, aby przygotowywała młodzież do życia zawodowego, rodzinnego i społecznego, system edukacji musi być rezultatem szerokiego kompromisu społecznego i obywatelskiego, który gwarantowałby stabilizację i trwałość przyjętych rozwiązań. Zdecydowanie przeciwstawiamy się gwałtownym przekształceniom strukturalnym w oświacie, których motywem są radykalne zmiany w podstawach programowych służące rządzącym jako narzędzie indoktrynacji politycznej. Podzielamy pogląd, że realizowana przez rząd reforma dewastuje polski system edukacji. Jest ona nieprzygotowana, nieskonsultowana i nie znajduje społecznej akceptacji. Konsekwentnie

opowiadamy się za równym dostępem do powszechnej edukacji dla wszystkich dzieci, począwszy od wychowania przedszkolnego. Edukacja szkolna musi wyrównywać szanse dzieci i młodzieży ze środowisk, które nie mogą zapewnić im pożądanego poziomu startu intelektualnego, społecznego i materialnego. Postulujemy systemowe przeciwdziałanie procesowi klasowej segregacji uczniów! Jesteśmy przekonani, że szkoła i środowisko, które ona tworzy, musi być nie tylko miejscem kształcenia i wychowania, ale także realnej pomocy materialnej i edukacyjnej dla dzieci i młodzieży. Wrażliwa na różne źródła nierówności szkoła powinna być ważnym ogniwem współpracy z innymi instytucjami i organizacjami pomocy społecznej.

- **Zwiększenie wydatków na edukację.** Polska, z wydatkami na edukację w wysokości 4,94% PKB, plasuje się w unijnym zestawieniu na 9. miejscu od końca. Dla porównania, jeszcze w 2005 roku Polska przeznaczala na edukację 5,47% swojego PKB.
- **Zwiększenie prestiżu zawodu nauczyciela** przez zapewnienie dobrych warunków pracy i płacy.
- **Publiczne samorządowe żłobki i przedszkola bezpłatne w wymiarze co najmniej ośmiu godzin dziennie.** Edukacja przedszkolna powinna być tak samo dostępna i bezpłatna jak edukacja w szkole podstawowej, gimnazjum czy szkole ponadgimnazjalnej. Edukacja przedszkolna powinna być finansowana przez budżet państwa w ramach subwencji oświatowej. Również opieka w żłobkach powinna być dostępna i bezpłatna dla wszystkich dzieci. Dlatego domagamy się wprowadzenia dla gmin dotacji żłobkowej na wzór subwencji oświatowej. Budżet państwa musi pomóc samorządom nie tylko w budowie nowych żłobków, ale przede wszystkim w utrzymaniu w nich miejsc dla najmłodszych.
- **Wyprowadzenie lekcji religii ze szkół. Zniesienie katechizacji przez państwo.** Pozwoli to zaoszczędzić ponad 1,2 mld zł rocznie. Postulujemy przeznaczenie tych pieniędzy na inne cele oświatowe, np. budowę nowych żłobków lub zwiększenie liczby lekcji języków obcych w szkołach. Lekcje religii powinny zostać zastąpione zajęciami z religioznawstwa i filozofii.
- **Rozdział szkoły od religii. Świecki charakter nauczania i wychowania w szkołach i przedszkolach.** Szkoła powinna przekazywać wiedzę w oparciu o najnowsze ustalenia nauki. Rok szkolny nie może rozpoczynać

się od obowiązkowej mszy. Ocena z religii powinna zostać usunięta za świadectwa szkolnego.

- **Karta Nauczyciela gwarantem zapewnienia bezpłatnej oświaty odpowiedniej jakości i na możliwie równym poziomie.** Opowiadamy się za utrzymaniem Karty Nauczyciela jako specyficznego zbiorowego układu pracy. Bez Karty Nauczyciela niemożliwy byłby sukces edukacyjny polskich uczniów w ostatnich latach. Karta Nauczyciela powinna obowiązywać również w szkołach niepublicznych, w pierwszej kolejności w tych, które choćby w części finansowane są ze środków publicznych.
- **Ochrona szkół przed prywatyzacją i komercjalizacją.** Przekształcanie małych szkół w samorządowe centra edukacji i kultury, otwarte na potrzeby lokalnej społeczności.
- **Wzmocnienie powiązania szkół zawodowych z zakładami pracy, z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy.** Szkolnictwo zawodowe (zakończony maturą) powinno rozwijać się w ściślejszej współpracy z zakładami pracy. Należy rozwijać model dualny, w którym edukacja odbywa się i w szkole, i w zakładzie pracy. Uczniowie otrzymują wynagrodzenie i mają dobre perspektywy na zatrudnienie w zawodzie. Należy rozwijać system kształcenia ustawicznego.
- **Zapewnienie sześciolątkom optymalnych warunków edukacji i opieki.** O posłaniu dziecka do szkoły powinny decydować fakultatywne konsultacje psychologiczne. Szkoły i program nauczania powinny być dostosowane do potrzeb sześciolatków.
- **Opieka lekarska i stomatologiczna w szkołach i przedszkolach.** W dzisiejszej Polsce opieka dentystryczna uległa prawie całkowitemu urynkowaniu. Dlatego opowiadamy się za przywróceniem opieki dentystrycznej w szkołach. Ochrona zdrowia dzieci, w tym również opieka stomatologiczna, jest niezbędnym atrybutem nowoczesnego państwa. Profilaktyka dentystryczna w szkołach nie jest kosztem, ale inwestycją w zdrowe społeczeństwo. Etaty lekarzy w szkołach mogą być finansowane w ramach systemu rezydentur. Innym rozwiązaniem są mobilne gabinety stomatologiczne.
- **Wzmocnienie roli szkolnych bibliotek i określenie ich działania na rzecz środowisk lokalnych.** Sprzeciwiamy się planom przekształceń bibliotek szkolnych. MEN zamiast oszczędzać na bibliotekach, powinien

stworzyć specjalny fundusz na zakup nowych księgozbiorów. W gminach, gdzie nie ma gminnych bibliotek publicznych, szkolne biblioteki powinny być ogólnodostępne.

- **Zmniejszenie liczby uczniów w klasach.** Niż demograficzny nie powinien być okazją do likwidowania szkół, lecz szansą na ograniczenie liczebności uczniów w klasach. Należy zlikwidować wielozmianowość w polskich szkołach.
- **Rzetelna edukacja seksualna.** Powinna być ona realizowana przez nauczycieli posiadających wykształcenie specjalistyczne, nie przez katechetów. Wiedza przekazywana na lekcjach powinna odzwierciedlać stan wiedzy naukowej, nie przesady religijne.
- **Bezpłatne śniadanie i obiad dla każdego dziecka w szkole i przedszkolu.** Dzieci nie mogą wychodzić głodne ze szkoły lub przedszkola. Bez dzielenia na dzieci biedne jedzące z plastikowych tacek i bogate jedzące z talerzy ceramicznych.
- **Całodniowa opieka nad uczniami w szkołach w świetlicach szkolnych.** Pełnowartościowa szkoła to taka, która zapewnia dzieciom opiekę w godzinach pracy rodziców.
- **Powołanie niezależnej, eksperckiej instytucji, która będzie w sposób obiektywny i wolny od politycznych nacisków opiniować wszelkie projektowane zmiany dotyczące edukacji.** Pomoże to zapobiec w przyszłości radykalnym zmianom, których dokonać mogłaby ideowo i politycznie motywowana większość parlamentarna.
- **Sprzeciw wobec gwałtownych zmian w systemie oświaty.** Każda reforma dotycząca ustroju szkolnego powinna uwzględniać przede wszystkim dobro uczniów. Nie może ona więc powodować nagłej destabilizacji pracy szkół i nauczycieli oraz niweczyć usprawiedliwionych oczekiwań dzieci, rodziców i pracowników szkół. Zmiany w systemie oświaty muszą być też należycie konsultowane zarówno przez wszystkie zainteresowane środowiska, jak i niezależnych ekspertów. Motywowany względami politycznymi pośpiech we wdrażaniu reform edukacji jest doradcą najgorszym z możliwych!

KULTURA I MEDIA

Kultura to jeden z najważniejszych obszarów życia społecznego. To dziedzina wolności i pluralizmu, szacunku dla różnorodności poglądów, form wyrazu i postaw. Sprzeciwiamy się odradzaniu się cenzury. Nie wyrażamy zgody na to, aby środowiska artystyczne i dziennikarskie podlegały niespotykanej po 1989 roku presji ideologicznej. Popieramy społeczny sprzeciw wobec barbarzyńskiej polityki Prawa i Sprawiedliwości, narzucania przez rządzących kształtu twórczości artystycznej. Przeciwstawiamy się wspieraniu twórczości szerzącej zaściankowość i ksenofobię. Jesteśmy za kulturą otwartą na świat i dialog. Nie dopuścimy, aby beneficjentami mecenatu państwa stawali się ludzie, którzy decydują się tworzyć zgodnie z politycznymi oczekiwaniami.

Państwo powinno być najważniejszym mecenasem kultury. Musi ono jednocześnie stać na straży wolności artystycznej, chronić artystów przed próbami cenzury religijnej i politycznej. Rolą państwa jest poszerzanie dostępu do kultury, dlatego należy likwidować bariery ekonomiczne w dostępie do kultury i sztuki.

- **Dostęp do kultury dla wszystkich.** W przypadku instytucji kultury podległych ministrowi i samorządom lokalnym organ założycielski musi kontrolować poziom cen w tych placówkach. Ważne jest też zapewnienie dostępności do kultury dla osób niepełnosprawnych czy starszych.
- **Stałe, wysokie finansowanie kultury.** Mecenas państwa nad wszystkimi dziedzinami sztuki. Uniezależnienie artystów od darczyńców prywatnych, w tym biznesu i środowisk politycznych. Przeznaczanie co najmniej jednego procentu budżetu państwa na kulturę. Zwiększenie nakładów finansowych na ochronę zabytków i muzealnictwo.
- **Zmniejszenie wykluczenia kulturalnego Polaków.** Zatrważająco niskie czytelnictwo, uczestnictwo w koncertach, spektaklach teatralnych powoduje konieczność przygotowania spójnego systemu przeciwdziałania barierom mentalnym, finansowym, komunikacyjnym i informacyjnym w dostępie do kultury. Kultura nie może być dla odbiorców dobrem luksusowym. Niezbędna jest powszechna edukacja kulturalna najmłodszego pokolenia: od przedszkola do uczelni wyższej, która powinna być finansowana ze środków publicznych.

- **Niezależność instytucji kultury.** Najważniejsze placówki – teatry, muzea, kolekcje – powinny pozostawać w gestii państwa (ministra kultury i samorządów). Państwo i jego urzędnicy nie mogą oceniać dzieł kultury według własnych kryteriów światopoglądowych, religijnych czy politycznych.
- **Przywrócenie należytego autorytetu Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego** tak, by nie był on uważany, jak jest teraz, za Wielkiego Cenzora i wroga twórców, lecz za ich sprzymierzeńca, który stoi na straży wolności twórczości artystycznej.
- **Obywatelskie media publiczne.** Obok mediów prywatnych muszą funkcjonować w przestrzeni publicznej media o powszechnym zasięgu, niezależne od finansowania z reklam oraz od doraźnych interesów elit politycznych. **Sprzeciw wobec całkowitego uzależnienia mediów publicznych, w tym telewizji, od władzy politycznej.** Należy przywrócić im warunki do bezstronnego informowania.
- **Wsparcie przez państwo prasy kulturalnej i społecznej.** Państwo powinno wspierać media będące forum debaty publicznej nad sprawami kulturalnymi i społecznymi.
- **Domena publiczna.** Media mają także do odegrania rolę jako mecenas kultury poszerzający dostęp do jej zasobów i wspierający twórczość. Będziemy postulować skrócenie okresów ochrony praw własności intelektualnej, bronić szerokiej interpretacji pojęcia „dozwolonego użytku prywatnego”, prawa cytowania czy ponownego wykorzystania.
- **Utworzenie funduszu obywatelskiego, z którego środków wspomaganiami byłiby niezależni twórcy i dziennikarze,** skazywani przez rządzących na ekonomiczną banicję.
- **Zniesienie art. 212 Kodeksu karnego,** który mówi o zniesławieniu polityków i urzędników. Dziennikarze nie powinni pracować w poczuciu zagrożenia tym przepisem.
- **Stworzenie spójnego systemu promującego polską kulturę zagranicą.**

SPORT I REKREACJA

Państwo powinno wspierać przede wszystkim sport masowy – aktywność ruchową od wieku przedszkolnego aż do jesieni życia.

- **Ochrona ogrodów działkowych.** Wypoczynek w ogrodach działkowych jest dla blisko miliona Polaków podstawową formą rekreacji. Dlatego państwo powinno objąć je specjalną ochroną. Stawiamy interes obywateli ponad interes deweloperów.
- **Ulgi podatkowe dla rodziców dzieci uprawiających sport.** Możliwość odliczenia od dochodu do opodatkowania kwot przeznaczonych na udział dzieci w zajęciach sportowych prowadzonych przez kluby sportowe.
- **Wsparcie sportu osób niepełnosprawnych.**
- **Boisko, sala gimnastyczna i inne urządzenia sportowe w każdej szkole.** Nadal duża część placówek oświatowych, szczególnie na obszarach wiejskich i w małych miastach, nie dysponuje odpowiednią bazą sportową umożliwiającą prowadzenie zajęć wychowania fizycznego.
- **Preferencyjne stawki dla uczniowskich klubów sportowych i amatorskich klubów sportowych za wynajmowanie publicznych obiektów sportowych.**
- **Wprowadzenie powszechnego programu aktywizacji sportowo-rekreacyjnej osób starszych.** Umożliwienie wszystkim osobom powyżej 60. roku życia udziału w bezpłatnych zajęciach rekreacyjno-sportowych.

POLITYKA PRORODZINNA

Chcemy nowoczesnej polityki prorodzinnej opartej na kilku filarach: przyjaznym dla pracowników rynku pracy, systemie żłobków i przedszkoli, dostępnej służbie zdrowie i świadczeniom będącym formą redystrybucji bogactwa. Państwo nie może zostawić nikogo bez pomocy. Jesteśmy wspólnotą, a to oznacza, że musimy pomagać tym jej członkom, którzy takiej pomocy potrzebują. W dzisiejszych niepewnych czasach każdy z nas być może będzie potrzebował pomocnej dłoni państwa.

- **Zmiany w programie „500 plus”:** objęcie tym świadczeniem wszystkich dzieci wychowywanych przez samotnych rodziców oraz – ze względu na

poczucie sprawiedliwości społecznej – wyłączenie z tego programu najza-
możniejszych rodzin.

- **Zmiana progu uprawniającego do pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych** do poziomu 1100 zł w gospodarstwie jednoosobowym i 880 zł w gospodarstwie wieloosobowym.
- **Elastyczne kryterium dochodowe stosowane nie tylko do zasiłku rodzinnego, ale także zasiłków z pomocy społecznej oraz świadczeń opiekuńczych.** Osoby, które nieznacznie przekroczą kryterium, nie powinny tracić wsparcia, a jedynie należy im je pomniejszyć o kwotę, o jaką próg został przekroczony (zasada „złotówka za złotówkę”).
- **Wzmocnienie kadrowe instytucji pomocy społecznej.** Powinno ono nastąpić przez dofinansowanie i szkolenia tak, by pracownicy socjalni mogli więcej i skuteczniej pracować w terenie z osobami, rodzinami i społecznościami dotkniętymi marginalizacją
- **Dalszy rozwój instytucji asystenta rodziny dla rodzin dysfunkcyjnych i zagrożonych odebraniem dzieci.** Asystenci rodzinni powinni działać systematycznie w każdej gminie, zatrudnieni na umowie o pracę i z niewielką liczbą rodzin w przeliczeniu na jednego asystenta.
- **Reforma systemu wsparcia dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej.** Zmiany powinny iść w kierunku wsparcia o charakterze aktywizacyjnym i psychologicznym, a także zapewnienia mieszkań chronionych dla osób opuszczających pieczę zastępczą.
- **System domów opiekuńczych.** Rozwój dofinansowywanych przez państwo domowych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób wymagających pomocy w codziennym funkcjonowaniu i prowadzeniu gospodarstwa domowego.
- **Podwyższenie zasiłku pielęgnacyjnego** z kwoty 153 zł do 250 zł. Kwota ta nie uległa zmianie od 2006 r.!
- **Świadczenie pielęgnacyjne dla wszystkich opiekunów osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji bez względu na wiek.** Obecnie przysługują one tylko rodzicom dzieci niepełnosprawnych. Zmiany w kodeksie pracy pozwalające na godzenie opieki długoterminowej z pracą zawodową (np. prawnie do urlopu z tytułu opieki, elastycznego, skróconego czasu pracy lub telepracy). Objęcie prawem do zasiłku dla bezrobotnych po ustaniu opieki

osób, które przez lata opiekowały się niepełnosprawnymi bliskimi, a po ich śmierci zostały bez środków do życia. Stworzenie centrów informacji, porad, szkoleń i integracji dla opiekunów osób wymagających całodobowej opieki w każdej gminie

- **Urlop wytchnieniowy (opieka zastępcza) dla opiekunów osób niepełnosprawnych i starszych na czas leczenia, rehabilitacji czy wypoczynku opiekuna.**

OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE

W Polsce żyją ponad 4 miliony osób niepełnosprawnych. Państwo powinno kierować do nich specjalną ofertę opiekuńczą. Dbać o ich prawo do pełnego udziału w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym i sportowym.

- **Zwiększenie środków budżetowych na aktywizację osób niepełnosprawnych na rynku pracy.** Dzisiaj jedynie 13,5% wszystkich osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym pracuje zarobkowo. Daje to wartość o blisko 40 punktów procentowych mniejszą niż w przypadku wszystkich Polaków.
- **Zwiększenie środków na zatrudnienie osób niepełnosprawnych w urzędach publicznych.** Zgodnie z obowiązującym prawem są one zobowiązane do zatrudniania osób niepełnosprawnych, tak ażeby stanowili one 6% zatrudnianego personelu. Obecnie w urzędach publicznych współczynnik ten wynosi 3,7%. Oznacza to, że urzędy publiczne płacą kary za niechęć do zatrudniania osób niepełnosprawnych.
- **Zwolnienie przez 3 lata z opłacania składek na ubezpieczenie społeczne dla osób niepełnosprawnych rozpoczynających prowadzenie własnej działalności gospodarczej.**
- **Subwencja oświatowa bezpośrednio powinna „iść” za uczniem niepełnosprawnym i być przeznaczana na realizację jego potrzeb.**
- **Zrównanie świadczeń opiekunów osób niepełnosprawnych.** Opiekunom powinny przysługiwać takie same prawa niezależnie od tego, czy opiekują się osobą niepełnoletnią czy pełnoletnią, przy czym zmiany te nie powinny prowadzić do obniżenia świadczeń przysługujących do tej pory którejkolwiek z tych grup.

- **Wprowadzenie bonu dla osób wymagających całodziennej pielęgnacji.** Osoby niesamodzielne mogłyby, zgodnie z własnym wyborem, przeznaczyć środki z bonu na opłacenie usług pielęgnacyjnych.
- **Uszczelnienie PFRON.** Sprawnie funkcjonujący Fundusz jest gwarancją ochrony praw osób niepełnosprawnych.
- **Promocja integracji dzieci niepełnosprawnych w placówkach przedszkolnych i szkolnych.**
- **Podjęcie działań zwiększających bezpieczeństwo pracowników społecznych.**
- **Powszechne stosowanie w zamówieniach publicznych klauzul społecznych preferujących podmioty gospodarcze zatrudniające osoby niepełnosprawne.**

II. GOSPODARKA, NAUKA, ŚRODOWISKO

POLITYKA GOSPODARCZA

Polityka gospodarcza powinna realizować cztery priorytety: dynamiczny wzrost gospodarczy, możliwie pełne zatrudnienie, aktywna rola państwa, gospodarka oparta na wiedzy. Priorytety te powinny być realizowane przez:

- **Przyjęcie czytelnych, strategicznych priorytetów polityki gospodarczej w perspektywie 10-letniej.** Podporządkowanie polityki wsparcia budżetowego i pochodzącego ze środków UE tym priorytetom (energetyka – z priorytetem dla odnawialnych źródeł energii, informatyka, biotechnologie, przemysł maszynowy i elektromaszynowy).
- **Wprowadzenie zasady podstawowej spójności polityki: gospodarczej, fiskalnej, naukowej, zagranicznej i edukacyjnej państwa.**
- **Reindustrializacja** realizowana dzięki ulgom inwestycyjnym, środkom z Unii Europejskiej i aktywnej roli państwa w budowie infrastruktury.
- **Budowa infrastruktury drogowej, kolejowej i telekomunikacyjnej jako forma wsparcia państwa dla gospodarczego rozwoju regionalnego.**
- **Przeniesienie ciężaru kontroli z małych i średnich przedsiębiorstw na korporacje uchylające się od płacenia podatków w Polsce.**
- **Ułatwienie prowadzenia biznesu dzięki następującym zmianom:**
  - Skrócenie listy czynności przy zakładaniu spółki do jednej.
  - Wszystkie czynności administracyjne i sprawozdawcze spółki w pełni zautomatyzowane i dostępne przez internet.
  - Dla mikroprzedsiębiorców (do poziomu obrotów 100 tys. zł rocznie) ograniczenie sprawozdawczości firmy do jednostronicowego oświadczenia.
  - Utworzenie kategorii „spółki rodzinnej” upraszczającego zasady zatrudniania i rozliczeń w spółkach zakładanych przez rodziny.
  - Uproszczenie procesów inwestycyjnych, standaryzacja wymogów, uproszczenie procedur patentowych.
- **Budowa profesjonalnego wsparcia eksportu i ekspansji gospodarczej.**

- Budowa instytucji finansowania i ubezpieczania handlu międzynarodowego (na wzór niemieckiej firmy Hermes).
- Utworzenie oddziałów Banku Gospodarstwa Krajowego w kluczowych dla rozwoju gospodarczego krajach.
- Budowa profesjonalnej dyplomacji gospodarczej.
- Podporządkowanie wsparcia eksportu priorytetom rozwoju gospodarczego.

PODATKI

Podatki to podstawowe źródło dochodów budżetowych. Ich wysokość i konstrukcja musi pozwalać na realizację polityki społecznej, a jednocześnie – tworzyć optymalne warunki do wzrostu zamożności obywateli. Ważne jest, by podatki były sprawiedliwe: w większym stopniu obciążały bogatych niż mniej zamożnych, nie zniechęcając jednocześnie tych ostatnich do podejmowania wysiłków w celu poprawy swojego bytu. System podatkowy powinien służyć wyrównywaniu poziomu życia obywateli.

- **Zwiększenie progresji podatkowej** przez wprowadzenie pięciu progów podatkowych tak, żeby zmniejszyć efektywne opodatkowanie osób najmniej zarabiających, a zwiększyć – w racjonalnych granicach – osób najzamożniejszych (do 30 tysięcy zł/rocznie – 15%; 31–60 tysięcy zł – 18%; 61–90 tysięcy zł – 25%; 91–199 tysięcy zł – 32%; 200 tysięcy i więcej – 40%).
- **Kwota wolna od podatku** w wysokości 24 tysięcy złotych dla każdego obywatela, czyli w wysokości odpowiadającej kwocie rocznego minimalnego wynagrodzenia za pracę.
- **Podatek od wielkich fortun.** Podatek od spadków i darowizn przekraczających 2 miliony złotych w wysokości 2%, bez względu na pokrewieństwo ze spadkobiercą lub darczyńcą.
- Liniowy podatek dochodowy od osób fizycznych **tylko dla przedsiębiorców, którzy zatrudniają pracowników.** Dochody osób fizycznych, które nie tworzą miejsc pracy, a prowadzą jednoosobową działalność gospodarczą, powinny być opodatkowane tak samo, jak wszystkich innych obywateli.

- **Podatek od spekulacyjnych transakcji finansowych (FTT)**, który z jednej strony przyniesie dodatkowe wpływy do budżetu, a z drugiej – może ograniczyć szkodliwy dla rynków obrót niektórymi instrumentami finansowymi.
- **Stworzenie nowej, prostszej i bardziej spójnej ustawy o VAT, która wyeliminuje luki umożliwiające oszustwa.** W całym państwie prawo podatkowe powinno być jednakowo interpretowane.
- **Obniżka VAT do 21 proc.** Obniżka podatku VAT zwiększy konsumpcję wewnętrzną. VAT jest podatkiem de facto regresywnym, dlatego na tej zmianie najbardziej skorzystają rodziny o najniższych dochodach.
- **Uszczelnienie systemu podatkowego.** Opodatkowanie wyrównawcze spółek ulokowanych w rajach podatkowych. Wprowadzenie ogólnej klauzuli przeciwko unikaniu opodatkowania.

NAUKA

Polsce grozi pułapka dryfu rozwojowego. Możemy jej uniknąć tylko wówczas, gdy będziemy inwestować w badania naukowe, które zwiększą innowacyjność naszej gospodarki. Gdy Polska stanie się państwem innowacyjnego przemysłu, wówczas wzrosną zarobki pracowników w całej gospodarce.

- **Przeznaczenie 60 proc. wzrostu PKB w skali roku na badania, rozwój i inwestycje w naukę.**
- **Możliwość przekazania jednego procenta CIT na wybraną instytucję naukową.** Zachęci to firmy do inwestowania w naukę.
- **Stałe, stabilnie wysokie finansowanie nauki z budżetu państwa.** Wysokie dotacje statutowe jako podstawa finansowania pensji pracowników i pracowników, a także innych wydatków na naukę (wyjazdy na kwerendy, wyjazdy konferencyjne itd.). Granty naukowo-badawcze powinny być jedynie dodatkowym źródłem zarobku, a nie jak obecnie – głównym.
- **Przeciwdziałanie śmieciowemu zatrudnianiu pracowników nauki.** Do uśmieciowienia nauki przyczyniają się m.in. granty jako fundament umów o dzieło, zlecenie i umów na czas określony. Umowy śmieciowe w sektorze nauki to nie tylko niestabilność pracy, ale też pogorszenie jakości badań

naukowych. Stałe zatrudnienie jest podstawą wysokiej jakości i ciągłości badań naukowych.

- **Zatrzymanie eksploatacji doktorantów i młodszych pracowników naukowych.** Eksploatacji takiej sprzyja system punktowy i grantowy: młodzi badacze i badaczki pracują za punkty i w ramach grantów, którymi kierują starsi pracownicy naukowci. Eksploatacji finansowej towarzyszy nierówny dostęp do profitów związanych z kierowaniem grantami.
- **Zrównoważony rozwój świata nauki.** Wspieranie mniejszych ośrodków naukowych jako inwestycja w rynek pracy i rozwój danego regionu.
- **Wsparcie dla współpracy przemysłu ze światem nauki.** Stworzenie instytucji finansującej naukę z uwzględnieniem potrzeb przemysłu i finansowania inwestycji z Unii Europejskiej.
- **Zwiększenie finansowania humanistyki.** Zmiana systemu finansowania humanistyki: nagrody zamiast grantów. Humanistyka nie może być traktowana jak nauka drugiej kategorii.

INFRASTRUKTURA

Opowiadamy się za zrównoważonym rozwojem. Jednym z narzędzi jego tworzenia jest budowa infrastruktury, która łączy nie tylko największe metropolie, ale również miasta średniej wielkości. Nowoczesna kolej, drogi, sieć placówek pocztowych, mają służyć przezwyciężeniu podziału na Polskę A i Polskę B.

- **Rozwój sieci połączeń kolejowych obejmującej również miasta powiatowe.** Kolej to przede wszystkim połączenia lokalne i regionalne umożliwiające dojazdy do pracy. Dlatego będziemy dążyć do zwiększenia nakładów finansowych na modernizację istniejących oraz budowę nowych i odbudowę zamkniętych linii kolejowych w Polsce. Zamierzamy także wspierać powstawanie systemów kolei miejskich i regionalnych w największych miastach i aglomeracjach Polski.
- **Sprzeciw wobec prywatyzacji strategicznych spółek PKP – PKP Energetyka, Intercity.**
- **Przeniesienie własności składników infrastruktury kolejowej ze spółek kolejowych na bezpośrednią własność Skarbu Państwa i jednostek**

samorządu terytorialnego. Zapewni to lepsze wykorzystanie infrastruktury kolejowej.

- **Rozwój komunikacji rowerowej.** Rzeczą, która może pomóc w rozwiązaniu problemu zakorkowanych ulic, obniżyć indywidualne koszty transportu, a przy okazji poprawić stan zdrowia Polek i Polaków jest rozwój komunikacji rowerowej. W miastach rowery i komunikacja publiczna muszą być wyraźnie uprzywilejowane w stosunku do samochodów. Poza miastami należy pilnie zrealizować polskie odcinki transeuropejskich szlaków rowerowych EuroVelo (w miarę możliwości oddzielając je od ruchu samochodowego).
- **Likwidacja bramek na autostradach, wprowadzenie elektronicznego systemu poboru opłat.** System ten wyeliminuje zjawisko korków przy bramkach na autostradach.
- **Kontynuacja programu budowy dróg krajowych i autostrad.** Wsparcie remontu dróg lokalnych. Przy budowie i remontach dróg trzeba także tworzyć infrastrukturę w postaci ciągów rowerowych i pieszych, również pomiędzy miejscowościami – zwiększy to możliwości przemieszczania się ludzi oraz ich bezpieczeństwo.
- **Utrzymanie publicznego charakteru Poczty Polskiej.**
- **Walka z nieuczciwą konkurencją na rynku usług pocztowych za pomocą klauzul społecznych w przetargach instytucji publicznych na usługi pocztowe.**
- **Pełna realizacja programu – „Internet w każdym domu”.** Wykorzystanie środków europejskich na budowę infrastruktury internetowej, szczególnie na obszarach wiejskich.

ENERGETYKA

Polska energetyka powinna opierać się na dwóch filarach: energetyce węglowej i odnawialnych źródłach energii. OZE to szansa dla milionów gospodarstw domowych mogących produkować energię na własne potrzeby, a także sposób na poprawę bezpieczeństwa energetycznego kraju i stanu środowiska naturalnego. Węgiel to gwarancja bezpieczeństwa energetycznego. Energetyka węglowa musi być unowocześniana, aby stać się bardziej przyjazna dla środowiska.

- **Oparcie polskiego miks energetycznego na efektywności energetycznej energii z paliw kopalnych (węgiel, ropa, gaz) i energii odnawialnej.** Polska powinna korzystać ze swoich bogactw naturalnych, jednocześnie stawiając na rozwój najbardziej nowoczesnych źródeł energii i technologii jej oszczędzania.
- **Wsparcie dla polityki klimatycznej, przy jednoczesnej jej renegocjacji w stronę ochrony energetyki węglowej.** Opowiadamy się za polityką klimatyczną, która umożliwi redukcję emisji dwutlenku węgla przy jednoczesnej ochronie konkurencyjności polskiej gospodarki. Państwo i Unia Europejska powinny w większym stopniu wspierać wdrażanie technologii energooszczędnych. Należy dążyć do bardziej przyjaznej środowisku energetyki węglowej.
- **Ochrona miejsc pracy w górnictwie i emerytur górniczych.** Celem polityki państwa wobec górnictwa powinno być zapewnienie Polsce bezpieczeństwa energetycznego, a górnikom i pracownikom branż związanych z górnictwem miejsc pracy. Powinna nastąpić integracja branży wydobywczej z branżą energetyczną w postaci koncernów energetycznych łączących wydobycie surowców z produkcją energii. Pomoże to utrzymać zatrudnienie w górnictwie, a równocześnie zwiększy efektywność i racjonalność gospodarowania zasobami. Jednocześnie należy stawiać na rozwój zielonych miejsc pracy w regionach gospodarczo zależnych od górnictwa, tak by stopniowe odchodzenie od węgla nie powodowało kryzysów społecznych ani wzrostu bezrobocia.
- **Odejście od zamiaru budowy w Polsce elektrowni atomowej.** W obecnej sytuacji budowa elektrowni atomowej oznaczałaby konieczność kupienia technologii oraz zwiększałaby uzależnienie energetyczne Polski przez konieczność zakupu paliwa jądrowego za granicą. Polski miks energetyczny powinien opierać się na energii odnawialnej oraz energetyce węglowej.
- **Wsparcie dla energetyki obywatelskiej – prosumenckiej.** Energetyka prosumencka, w której niemal każde gospodarstwo domowe może być producentem energii, jest szansą dla setek tysięcy polskich rodzin na niezależność energetyczną. Jej rozwój wymaga stworzenia stabilnych i korzystnych ram prawnych dla prosumentów i wsparcia konkurencyjności wytwarzanej w ten sposób energii. Dodatkową korzyścią będzie poprawa jakości

środowiska, w szczególności zmniejszenie poziomu zanieczyszczenia powietrza i – co za tym idzie – poprawa stanu zdrowia Polek i Polaków.

- **Uregulowanie zasad tworzenia elektrowni wiatrowych** w ramach ładu przestrzennego.
- **Wsparcie dla rozwoju odnawialnej energetyki na terenach wiejskich**, w tym wsparcie dla elektrowni fotowoltaicznych i biogazowni.
- **Stworzenie kompleksowego planu modernizacji sieci przesyłowych w Polsce** w celu zagwarantowania bezpieczeństwa dostaw energii i przystosowania sieci do zmian związanych z rozwojem odnawialnej energetyki.
- **Ustalenie wiążących i ambitnych celów udziału Odnawialnych Źródeł Energii (OZE)** w miksie energetycznym, tak aby zielony biznes miał przewidywalne warunki funkcjonowania.

ROLNICTWO I ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH

Członkostwo w Unii Europejskiej otworzyło przed polskim rolnictwem niespotykane wcześniej szanse. Niestety nie są one w pełni wykorzystywane. SLD wynegocjował dobre warunki dla polskich rolników w Unii Europejskiej. Tymczasem obecne działania PiS zastępują troskę o rozwój rolnictwa politycznym myśleniem, jak przejąć rząd dusz nad polską wsią. Obecne władze podejmują w tym celu szereg działań zmierzających do zasadniczej zmiany krajobrazu politycznego na obszarach wiejskich. Państwo musi prowadzić mądrą politykę, która pozwoli w pełni wykorzystać szanse związane z członkostwem w UE. SLD sprzeciwia się faktycznej degradacji polskiej wsi. Domagamy się nie tylko wsparcia dla rozwoju obszarów wiejskich, ale także różnorodnych działań mających na celu poprawę jakości życia mieszkańców wsi.

- **Wsparcie dla rozwoju gospodarstw ekologicznych.** W Polsce jest stosunkowo dużo niewielkich, kilkuhektarowych gospodarstw rodzinnych, dla których rolnictwo ekologiczne mogłoby stać się szansą na przetrwanie i rozwój. Należy stworzyć przepisy wspierające działanie takich gospodarstw i wzmacniające ich pozycję na rynku.
- **Rozwój rolnictwa wspieranego przez społeczność**, czyli alternatywnego systemu dystrybucji żywności, w którym konsumenci nabywają produkty rolne bezpośrednio od rolników. Rolnictwo wspierane przez społeczność

umożliwia produkowanie dobrej jakościowo żywności na potrzeby lokalnej społeczności i zakłada bliską współpracę między rolnikami i nabywcami. Wzmacnia w ten sposób lokalne więzi społeczne, a dzięki skróceniu łańcucha dystrybucji żywności pozwala lepiej chronić środowisko naturalne, poprawia dochodowość produkcji rolnej w niewielkich gospodarstwach, a konsumentom umożliwia nabywanie produktów wysokiej jakości po przystępnych cenach.

- **Zachęty dla rolników z gospodarstw towarowych do przechodzenia do ogólnego systemu podatkowego.** Rolnicy będą mogli korzystać z odliczenia kosztów uzyskania przychodu i rozliczać podatek VAT. Państwo powinno zachęcać do prowadzenia rachunkowości w rolnictwie. Zwiększy to efektywność produkcji rolnej.
- **Podniesienie rent i emerytur z KRUS.**
- **Uszczelnienie KRUS.** System KRUS powinien zostać zreformowany tak, aby wyeliminować z niego osoby, które faktycznie nie są rolnikami. Rolnicy płacący podatek dochodowy powinni być ubezpieczeni w ZUS.
- **Rozsądne gospodarowanie państwową ziemią, zapobieganie spekulacjom i wprowadzenie przepisów regulujących obrót ziemią i uniemożliwiającej jej niekontrolowany wykup przez podmioty zagraniczne.** Agencja Nieruchomości Rolnych powinna prowadzić politykę oddawania ziemi rolnikom i spółdzielniom rolnym w długoletnią dzierżawę, aby wzmocnić polski potencjał produkcyjny. **Sprzeciw wobec wprowadzonej przez Prawo i Sprawiedliwość ustawy ograniczającej obrót ziemią.** Nowe prawo przywiązuje rolników do ziemi, traktując ich niemal jak pańszczyźnianych chłopów. Rolnicy zostali faktycznie pozbawieni możliwości obrotu należącymi do nich gruntami.
- **Przywrócenie rent strukturalnych.** Jest to narzędzie sprzyjające poprawie struktury agrarnej. Dopelnieniem rent strukturalnych powinno być wsparcie dla młodych rolników chcących rozwijać produkcję w swoich gospodarstwach.
- **Wyrównywanie dotacji unijnych dla polskich rolników do poziomu istniejącego w najbardziej rozwiniętych państwach Unii Europejskiej.**

- **Powszechny system ubezpieczeń rolnych.** Stworzenie rzeczywiście powszechnego systemu ubezpieczeń produkcji rolnej od wszelkiego ryzyka, wspieranego dopłatami z budżetu państwa.
- **Zapewnienie stabilności cen produktów rolnych,** gwarancji sprzedaży produktów rolnych, a także otwieranie nowych rynków zbytu dla polskiego rolnictwa.
- **Przeznaczenie środków z polityki spójności na poprawę jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich.** Środki z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich służą rozwojowi infrastruktury transportowej, edukacyjnej, zdrowotnej, kulturalnej i sportowej na obszarach wiejskich. Do 2020 roku na ten cel powinny zostać przeznaczone również środki z polityki spójności.
- **Wsparcie działalności organizacji pozarządowych na obszarach wiejskich:** klubów sportowych, ośrodków kultury, kół gospodyń wiejskich i ochotniczych straży pożarnych. Te organizacje i struktury powinny otrzymywać dużo większe środki na swoją działalność niż dotychczas.

ŚRODOWISKO NATURALNE

Chcemy Polski rozwijającej się w sposób zrównoważony i przyjazny środowisku.

- **Skuteczna walka ze smogiem.** Wprowadzenie instrumentów prawnych umożliwiających ograniczenie smogu: norm jakości węgla, norm emisyjnych dla urządzeń grzewczych, skutecznych kar za spalanie niedozwolonych substancji i materiałów, możliwości wprowadzania prawem miejscowym zakazu wjazdu pojazdów na określone obszary podczas smogu, ochrony klinów napowietrzających w miastach za pomocą planowania przestrzennego. Pełny i publicznie dostępny monitoring jakości powietrza.
- **Ochrona publicznego charakteru Lasów Państwowych** oraz jasne określenie sposobu działania tej instytucji. Rozdzielenie funkcji produkcyjnej od edukacyjnej i ochrony przyrody w Lasach Państwowych.
- **Wsparcie dla odnawialnych źródeł energii, energetyki prosumenckiej oraz efektywności energetycznej.** Powietrze w Polsce należy do najbardziej zanieczyszczonych w Europie, przez co Polki i Polacy częściej zapadają na choroby płuc i serca oraz choroby nowotworowe.

- **Obowiązek stosowania klauzul proekologicznych w zamówieniach publicznych.** Publiczne pieniądze nie powinny być wydawane na działania i inwestycje, które szkodzą środowisku.
- **Zmiana roli Ministerstwa Środowiska,** które obecnie zajmuje się sprawami gospodarczymi i udostępnianiem zasobów przyrody. Tymczasem zadaniem tego resortu powinna być ochrona przyrody, czyli siedlisk fauny i flory w kraju oraz na Bałtyku, a także poprawa jakości środowiska przyrodniczego, w którym żyją ludzie, w tym zwłaszcza działania na rzecz poprawy jakości powietrza w Polsce.
- **Uczynienie z Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska prawdziwej straży ekologicznej,** pracującej całą dobę i wyposażonej w narzędzia kontroli podmiotów zanieczyszczających środowisko (np. palących śmieci w piecach, niestosujących w pojazdach katalizatorów, wyrzucających nielegalnie odpady, etc.).
- **Przywrócenie przepisu o opiniowaniu przez gminy tworzenia nowych parków narodowych,** połączone ze zwiększonymi proporcjonalnie subwencjami dla gmin z tytułu powołania nowego parku (tak aby tworzenie nowych parków narodowych było dla gmin neutralne budżetowo).
- **Przywrócenie właściwej roli planowania przestrzennego i urbanistyki.** Zadania te powinny zostać przeniesione do Ministerstwa Środowiska wraz z powołaniem sekretarza stanu odpowiedzialnego za planowanie przestrzenne zgodne z wymogami zrównoważonego rozwoju.
- **Wprowadzenie zasad ochrony przeciwpowodziowej, uwzględniających naturalną retencję i renaturyzację rzek i cieków.** Należy wprowadzić prawny zakaz zabudowy terenów zalewowych.
- **Publiczne wsparcie dla gmin dążących do samowystarczalności energetycznej z wykorzystaniem efektywności energetycznej oraz odnawialnych źródeł energii.** Samowystarczalność energetyczna gmin to sposób na zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego państwa, walkę z ubóstwem energetycznym i rozwój demokracji energetycznej, tj. odzyskanie przez obywateli i obywatelki kontroli nad produkcją oraz dystrybucją energii.
- **Podtrzymanie sprzeciwu wobec upraw GMO.**

- **Rygorystyczne przestrzeganie obowiązującego prawa w zakresie ochrony zwierząt.**
- **Ochrona zwierząt eksperymentalnych przed zbędnym bólem, cierpieniem, stresem.** Wprowadzenie całkowitego zakazu eksperymentowania na zwierzętach w szkołach. Ograniczenie wykorzystywania zwierząt bezdomnych, dzikich i naczelnych do sytuacji wyjątkowych, wymagających dodatkowego uzasadnienia naukowego.
- **Dostosowanie standardów hodowli zwierząt na fermach do standardów europejskich** przy uwzględnieniu niezbędnych warunków życiowych.
- **Wspieranie ekologicznych i humanitarnych hodowli zwierząt.** Monitorowanie hodowli przemysłowych pod kątem dobrostanu zwierząt. Zakaz szczególnie niehumanitarnych metod uśmiercania zwierząt, np. bez ogłuszenia.
- **Zapobieganie patologiom w schroniskach dla zwierząt.** Natychmiastowe odbieranie licencji schroniskom, którym udowodniono nieprawidłowe wywiązywanie się ze swojej funkcji.
- **Ustawowa ochrona dzieci przed obserwowaniem cierpienia zwierząt podczas polowań.**

III. OBYWATEL I PAŃSTWO

PRAWA CZŁOWIEKA

Chcemy państwa, w którym wszyscy obywatele czują się u siebie. Dlatego opowiadamy się za skuteczną ochroną przez państwo praw wszystkich obywaterek i obywateli, zwalczaniem wszelkich form dyskryminacji i realizacją zasady równości wobec wszystkich, w szczególności ze względu na płeć, wiek, stan zdrowia, niepełnosprawność, orientację seksualną, tożsamość płciową, status ekonomiczny, światopogląd, wyznawaną religię, bezwyznaniowość, rasę czy pochodzenie etniczne. Naszym celem jest przywrócenie odpowiedzialności państwa za realizację wszystkich praw i wolności obywaterek i obywateli oraz wzmocnienie jego polityki w tym obszarze. Pamiętamy też, że prawami człowieka są prawa reprodukcyjne, które obejmują możliwość decydowania o swoim ciele, seksualności oraz rodzicielstwie. Przysługują one każdemu, niezależnie od płci i wieku. Zadaniem państwa jest stworzenie odpowiednich warunków ich realizacji, niezależnie od religijnych, światopoglądowych i politycznych preferencji aktualnie rządzących.

- **Pełna ratyfikacja Karty Praw Podstawowych.** Wypowiedzenie przez Polskę tzw. protokołu brytyjskiego do Traktatu Lizbońskiego, na mocy którego Polacy nie mogą dochodzić swoich praw zagwarantowanych w Karcie Praw Podstawowych przed sądami krajowymi i Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej.
- **Prawa kobiet są częścią powszechnych praw człowieka,** a ich pełna realizacja prowadząca do zniesienia dyskryminacji z powodu płci, warunkiem dobrej jakości demokracji. Dla zrealizowania tego celu konieczne jest prowadzenie polityki uwzględniającej interesy kobiet i mężczyzn, czyli polityki gender mainstreaming.
- Wprowadzenie uzależnionego wyłącznie od decyzji kobiety **prawa do przerywania ciąży** do 12 tygodnia; po 12 tygodniu ciąży – w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia kobiety albo ciężkich wad płodu.
- **Dostęp do badań prenatalnych** bazujący wyłącznie na wiedzy medycznej. Każda kobieta ma prawo do pełnej wiedzy o stanie ciąży i możliwych

zagrożeniach dla płodu oraz dla niej samej, które nie może być ograniczane z powodów religijnych lub światopoglądowych.

- **Edukacja seksualna** od przedszkola do matury – obowiązkowa, wolna od ideologicznych nacisków, koncentrująca się na przekazaniu rzetelnej wiedzy o seksualności i zdrowiu człowieka, stosownie do stopnia dojrzałości młodych ludzi. Edukacja seksualna w szkołach jest realizacją prawa do wiedzy. Musi być powszechna, realizowana przez osoby z odpowiednim wykształceniem, w oparciu o aktualny stan wiedzy naukowej.
- **Refundacja antykoncepcji od 15 roku życia.** Dzisiaj na świadome planowanie rodziny mogą pozwolić sobie tylko osoby zamożne. Państwo powinno umożliwić to wszystkim, niezależnie od stopnia zamożności.
- **Swobodny dostęp do opieki ginekologicznej od 15 roku życia.**
- **Ustawa o związkach partnerskich.** Ustawa obejmująca pary heteroseksualne i homoseksualne. Zadaniem państwa jest tworzenie warunków i powoływanie takich instytucji, które ułatwiają obywatelom realizację ich pragnień i aspiracji. Związki partnerskie są legalne w większości państw UE, w naszej części Europy zalegalizowane zostały już w Czechach, Estonii, Chorwacji i Słowenii.
- **Skuteczne przeciwdziałanie przemocy wobec kobiet i dzieci.** Pomoc ofiarom i skuteczne ściganie sprawców, nieuchronność kar za powodowanie przemocy (w tym przemocy seksualnej). Kompleksowe szkolenia dla służb (policja, prokuratura, sądy) w zakresie pomocy ofiarom przemocy, a także walki ze stereotypami płciowymi, seksualnymi, rasowymi czy etnicznymi.
- **Aktywna polityka antydyskryminacyjna.** Państwo powinno przeciwdziałać wszelkim formom dyskryminacji w szczególności ze względu na płeć, wiek, stan zdrowia, niepełnosprawność, orientację seksualną, tożsamość płciową, status ekonomiczny, światopogląd, przekonania, zwłaszcza polityczne, przynależność związkową, wyznawaną religię lub bezwyznanowość, rasę czy pochodzenie etniczne.
- **Utworzenie zgodnego z dyrektywami UE organu antydyskryminacyjnego,** bez którego niemożliwe jest skuteczne zapobieganie i zwalczanie dyskryminacji.

- **Depenalizacja posiadania niewielkiej ilości marihuany.** Należy walczyć z gangami narkotykowymi, a nie z okazjonalnymi użytkownikami marihuany. Wprowadzenie nowoczesnej polityki narkotykowej, opartej na redukcji szkód i prawach człowieka.

ŚWIECKIE PAŃSTWO

Rozdział Kościoła od Państwa oraz wolność sumienia i wyznania to podstawy nowoczesnego, demokratycznego porządku, których SLD zobowiązuje się strzec. Wyrażone zostały w aktach prawnych obowiązujących w Polsce, a przede wszystkim w art. 25 Konstytucji, który mówi o bezstronności państwa w sprawach przekonań religijnych oraz o wzajemnej autonomii Państwa i Kościoła, a także w art. 10 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, gdzie zapisano: „Rzeczpospolita Polska jest państwem świeckim, neutralnym w sprawach religii i przekonań”. Te przepisy muszą być egzekwowane. Polacy powinni każdego dnia odczuwać, że Rzeczpospolita Polska jest państwem świeckim.

- **Likwidacja Funduszu Kościelnego.** Powstał on w celu rekompensaty Kościołowi strat materialnych poniesionych w związku z przejściem po wojnie części majątku kościelnego przez państwo. I taką funkcję pełnił do końca istnienia Polski Ludowej. Jednak po 1989 roku dokonano – często z nawiązką – zwrotu tego majątku Kościołowi. W takiej sytuacji Fundusz Kościelny stracił swoją rację bytu i powinien zostać zlikwidowany. Obecnie budżet Funduszu wynosi 118 mln zł. W większości przeznaczany jest na opłacenie ubezpieczenia społecznego osób duchownych.
- **Wyprowadzenie lekcji religii ze szkół.** Pozwoli to na zaoszczędzenie ponad 1,2 mld zł rocznie i przyczyni się do zachowania świeckiego charakteru polskiej szkoły. Ochrona godności uczniów bezwyznaniowych i przedstawicieli mniejszości religijnych.
- **Finansowanie katechizacji dzieci i młodzieży ze środków kościelnych.** Katechizacja powinna być finansowana przez kościoły i związki wyznaniowe.
- **Ochrona świeckiego charakteru instytucji publicznych.** Będziemy stać na straży świeckiego charakteru szkół, szpitali i sądów.

- **Finansowanie kształcenia duchownych wyłącznie ze środków kościelnych.** Kształcenie kapłanów powinno być wewnętrzną sprawą kościołów i związków wyznaniowych.
- **Ochrona godności mniejszości religijnych i osób bezwyznaniowych.** Sprzeciw wobec traktowania mniejszości religijnych i osób bezwyznaniowych jak obywateli drugiej kategorii.
- **Usunięcie z Kodeksu karnego przestępstwa obrazy uczuć religijnych.** W świeckim państwie ochrona uczuć religijnych powinna być przedmiotem zainteresowania sądów cywilnych.
- **Likwidacja etatów kapelanów z wyjątkiem jednostek skoszarowanych.** Dzisiaj Ordynariat Wojska Polskiego kosztuje budżet 15 mln zł, kapelani szpitalni – 3 mln zł, kapelani więzienni – 2, mln zł, kapelani w Straży Pożarnej, Straży Granicznej, Policji, BOR – 2 mln zł.
- **Opodatkowanie księży podatkiem dochodowym.** Średni podatek dochodowy Polki i Polaka wynosi 2 184 zł. Średni podatek dochodowy zapłacony przez duchownego katolickiego w Polsce to 236 zł, czyli dziesięć razy mniej niż płacą osoby świeckie.

WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

Wymiar sprawiedliwości działa sprawnie tylko wówczas, gdy wszystkie strony są równe. Gdy każdy – niezależnie od majątku – może korzystać z pomocy wykwalifikowanego prawnika. Gdy każdy – niezależnie od miejsca zamieszkania – ma dostęp do sądu, który znajduje się w najbliższej okolicy. W demokratycznym państwie sprawiedliwość jest dla wszystkich, nie tylko dla bogatych.

- **Przeniesienie spraw rozwodowych do sądów rejonowych.** Ułatwienie dostępu do sądu dla osób z mniejszych miejscowości.
- **Przywrócenie wydziałów pracy i ubezpieczeń społecznych w sądach rejonowych.** Przez osiem lat rządów koalicji PO-PSL trwała stopniowa likwidacja wydziałów pracy i ubezpieczeń społecznych. Sądy pracy padły również ofiarą likwidacji kilkudziesięciu sądów rejonowych przez ministra Gowina. Reforma została cofnięta, jednak w wielu miastach nie przywrócono wydziałów pracy i ubezpieczeń społecznych. Dostęp do sądów pracy

blisko miejsca zamieszkania jest gwarancją skutecznego egzekwowania praw pracowniczych.

- **Zawód sędziego koroną zawodów prawniczych.** Możliwość objęcia funkcji sędziego po pięciu latach wykonywania innych zawodów prawniczych. Zasilenie stanu sędziowskiego przez osoby z praktycznym doświadczeniem prawniczym. Zapewnienie transparentnego i obiektywnego charakteru postępowań rekrutacyjnych na stanowiska sędziowskie.
- **Skrócenie czasu postępowań sądowych.** Będzie to możliwe dzięki uproszczeniu sposobu sporządzania uzasadnień wyroków, reformie systemu biegłych sądowych i wprowadzeniu zasady, że sędziowie mogą prowadzić odpłatne szkolenia tylko wtedy, gdy wyznaczają terminy rozpraw w odstępach nie dłuższych niż dwa miesiące.
- **Rozwiązanie problemu biegłych sądowych.** Nowa ustawa powinna zapewnić: skrócenie czasu oczekiwania na opinie biegłego, poszerzenie listy biegłych, stworzenie jasnych kryteriów uzyskania statusu biegłego oraz systemu kontroli nad pracą biegłych.
- **Dokończenie procesu informatyzacji sądów i prokuratur.** Ułatwi to koordynację wyznaczania terminów rozpraw i zmniejszy czas oczekiwania na rozstrzygnięcie spraw.
- **Urealnienie stawek za pomoc prawną z urzędu.** Dzisiaj prawnicy prowadzący sprawy z urzędu dostają od państwa zapłatę nieadekwatną do wkładu pracy.
- **Nowa ustawa o prokuraturze.** Zwiększenie niezależności poszczególnych prokuratorów, zmniejszenie liczby prokuratorów funkcyjnych. Zmiana zasad oceniania prokuratorów. Zwiększenie funkcji kontrolnej Sejmu wobec wykonywania polityki karnej.
- **Zapewnienie pomocy ofiarom przestępstw już po zakończeniu procesu.** Dzisiaj – szczególnie osoby pełnoletnie – są pozostawione samym sobie.
- **Zapewnienie skutecznej egzekucji prawa.** Brak systemu egzekucji prawa widoczny jest np. w odniesieniu do ojców, którzy nie mogą wyegzekwować od swoich dawnych partnerek zasad widzenia z dzieckiem, które określono w orzeczeniu sądu.
- **Rozważenie przywrócenia tzw. wydziałów grodzkich w sądach rejonowych.** Łączenie w ramach jednego wydziału spraw drobnych i poważnych

przestępstw nie sprzyja szybkości postępowania i powoduje, że doświadczeni sędziowie otrzymują – według kolejności wpływu – sprawy bagatelne.

- **Likwidacja dysproporcji w obciążeniu pracą** między sądami w dużych miastach a sądami w mniejszych miejscowościach.
- **Przekazanie ksiąg wieczystych i innych rejestrów do wyspecjalizowanego organu administracji publicznej.**
- **Przekazanie notariuszom kolejnych kategorii spraw cywilnych.**
- **Ograniczenie nadmiernie rozwiniętych uzasadnień orzeczeń.**
- **Ocena programu darmowych porad prawnych** i wprowadzenie niezbędnych zmian w jego funkcjonowaniu.
- **Częstsze stosowanie kary ograniczenia wolności** zamiast bezwzględnego jej pozbawienia. Rozszerzanie kręgu osób, które mogą korzystać z elektronicznego dozoru.
- **Zmiany w ustawie o Trybunale Stanu** tak, by stał się organem, z którym realnie muszą liczyć się rządzący. Obecny stan prawny nie daje praktycznie możliwości osądzenia sprawców naruszenia Konstytucji i ustaw.

PRAWORZĄDNOŚĆ I PAŃSTWO PRAWNE

Bez poszanowania Konstytucji nie może być mowy o normalnym funkcjonowaniu państwa. Zasadniczym problemem jest więc przestrzeganie przez wszystkie organy władzy publicznej Konstytucji RP. Rządy Prawa i Sprawiedliwości poczyniły w tym zakresie wielkie spustoszenie, wskutek czego ustawa zasadnicza przestała pełnić swoją funkcję jako punkt odniesienia do wszelkich działań władzy ustawodawczej i wykonawczej.

- **Utrzymanie niezależności Trybunału Konstytucyjnego** od władzy ustawodawczej i wykonawczej. Działania PiS zmierzą od początku do podporządkowania Trybunału Konstytucyjnego rządowi i większości parlamentarnej. Jest to realizacja celów politycznych obozu rządzącego prowadząca do ograniczenia praworządności i praw obywatelskich.
- **Sprzeciw wobec ataku na niezależne ustrojowo instytucje sądownictwa**, w tym Sąd Najwyższy, sądy i Krajową Radę Sądownictwa za wykonywanie konstytucyjnych i ustawowych obowiązków. Istnieje obawa, że po

zlikwidowaniu niezależności Trybunału Konstytucyjnego wymienione organy władzy sądowniczej będą kolejnym celem ataku.

- **Sprzeciw wobec lekceważenia zastrzeżeń formułowanych przez środowiska prawnicze, organizacje pozarządowe, a także Komisję Wenecką Rady Europy i Komisję Europejską.**
- **Sprzeciw wobec ograniczenia praw obywatelskich** w drodze ustawowej (np. nowelizacja ustawy – Prawo o zgromadzeniach).

ADMINISTRACJA

Administracja powinna służyć obywatelom. Każdy obywatel musi być traktowany w urzędzie podmiotowo. Stanem docelowym jest sytuacja, w której obywatel nie musi odwiedzać urzędu, gdyż jest w stanie wszystkie swoje sprawy załatwić za pośrednictwem Internetu. Urzędy muszą być dostępne i przyjazne dla obywateli, a informacje o ich działalności – w pełni jawne.

- **Rozpoczęcie dyskusji nad zmianami w zasadniczym podziale terytorialnym państwa.** Obecny podział terytorium kraju na szesnaście województw sprawdził się w ograniczonym zakresie, prowadząc w niektórych przypadkach do osłabienia mniejszych ośrodków miejskich. Tymczasem – biorąc pod uwagę rosnące zróżnicowanie rozwojowe między poszczególnymi częściami kraju – niezbędne jest ich wsparcie, w tym także przez przywrócenie im rangi ważnych ośrodków administracyjnych. W szczególności jako zasadne uważamy rozważenie powołania województw częstochowskiego i środkowopomorskiego.
- **Wprowadzenie dużej części urzędów centralnych poza Warszawę.** Jednym ze sposobów na zrównoważony rozwój regionalny jest dekoncentracja urzędów centralnych. Taki model z powodzeniem funkcjonuje w Niemczech. Dekoncentracja urzędów wiąże się z rozwojem sieci transportowej i telekomunikacyjnej pomiędzy nowymi ośrodkami władzy centralnej a stolicą. Wpłyne to na rozwój regionów i podniesienie jakości życia poza Warszawą.
- **Informatyzacja administracji publicznej.** W dobie powszechnego dostępu do Internetu standardem powinno być, by każdy obywatel mógł załatwić wszystkie sprawy urzędowe bez wychodzenia z domu.

- **Ograniczenie outsourcingu usług publicznych.** Administracja publiczna nie może działać jak prywatne przedsiębiorstwo i być nastawiona jedynie na obniżanie kosztów swojej działalności. Równie ważne jest bowiem zapewnienie, by wszystkie jej działania były zgodne z interesem publicznym oraz służyły osiągnięciu celów społecznych wykraczających poza zadania realizowane przez poszczególne organy administracji. Z tych powodów uważamy, że niezbędne jest ograniczenie możliwości przekazywania wykonywania zadań publicznych podmiotom prywatnym. Doświadczenie dowodzi bowiem, że kierują się one w pierwszej kolejności zyskiem i – choćby – dążąc do ograniczenia kosztów, nie gwarantują swoim pracownikom odpowiednich standardów zatrudnienia.
- **Pełna realizacja konstytucyjnego prawa równego dostępu do służby publicznej (art. 60 Konstytucji).** Każdy obywatel, który spełnia kryterium kwalifikacji, powinien mieć realne prawo do ubiegania się o zatrudnienie w administracji publicznej. Przepisy, które je regulują, powinny gwarantować, że rekrutacja na wszystkie stanowiska będzie przebiegała w sposób otwarty i konkurencyjny, a jedynym kryterium wyboru pracowników będą ich merytoryczne kwalifikacje, a nie powiązania rodzinne czy polityczne. Domagamy się przywrócenia Służby Cywilnej.
- **Monitoring dostępności urzędów dla osób niepełnosprawnych, starszych i rodzin z małymi dziećmi** oraz wdrożenie programu rządowego, nakierowanego na ułatwienie korzystania z administracji publicznej przez te grupy.
- **Podwyższenie wynagrodzeń w administracji publicznej, w szczególności w terenowej administracji rządowej.** Pensje urzędników powinny być adekwatne do wagi wykonywanych przez nich zadań, ponoszonej za nie odpowiedzialności oraz społecznych oczekiwań co do ich jakości. Godne wynagrodzenia pracowników administracji publicznej to najlepszy sposób na zapewnienie, by urzędnicy wykonywali swoje obowiązki w sposób satysfakcjonujący obywateli.
- **Pełna jawność działalności administracji publicznej.** Konstytucyjne prawo do informacji o działalności władz publicznych i osób pełniących funkcje publiczne (art. 61 ustawy zasadniczej) musi znaleźć odpowiednie gwarancje w praktyce. Należy zapewnić rzeczywistą jawność wszystkich dokumentów urzędowych związanych z wydawaniem środków

publicznych. Powinny one być dostępne w Internecie (a nie np. jedynie do wglądu w urzędzie gminy) i opisane w sposób umożliwiający obywatelkom i obywatelom zrozumienie, do czego się odnoszą. Wzorem do naśladowania jest norweski portal z informacjami o zasobach i procesach w administracji państwowej i samorządowej.

BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTWA I OBYWATELA

Bezpieczeństwo państwa ma charakter wielowymiarowy. Nie może być ono utożsamiane tylko z bezpieczeństwem militarnym. Państwo musi bowiem gwarantować obywatelom przede wszystkim bezpieczeństwo osobiste i chronić ich przed ingerencją zarówno ze strony innych jednostek, jak i nieuzasadnionymi działaniami władz publicznych. Polska nie może być krajem, w którym rządzą niekontrolowane przez nikogo służby specjalne! Bezpieczeństwo to także pewność i stabilność w dostępie do podstawowych, strategicznych usług, od których zależy prawidłowe funkcjonowanie życia społecznego i gospodarczego (energia, transport). Jego zapewnienie to również obowiązek państwa.

- **Wsparcie dla ponadpartyjnego konsensusu w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego.**
- **Komisariat policji w każdej gminie** jako element prewencji i zwiększenia poziomu bezpieczeństwa.
- **Podniesienie wynagrodzeń funkcjonariuszy.** Coroczna waloryzacja wynagrodzeń we wszystkich służbach mundurowych co najmniej o wskaźnik inflacji. W Policji wprowadzenie stałego dodatku za służbę w weekendy i święta oraz odpłatności za udział w zabezpieczeniu imprez o podwyższonym ryzyku.
- **Realna sądowa kontrola nad stosowaniem kontroli operacyjnej przez służby specjalne** i inne uprawnione do tego podmioty. W sądach okręgowych należy powołać specjalne komórki organizacyjne z pełnymi uprawnieniami do kontroli działań operacyjnych. Należy wprowadzić jednoosobową odpowiedzialność karną funkcjonariusza służb przechowującego materiał zebrany podczas inwigilacji, który nie został wykorzystany przed sądem.
- **Rzeczywista kontrola nad służbami specjalnymi.** Proponujemy wyposażenie sejmowej Komisji ds. Służb Specjalnych w uprawnienia śledcze

oraz prawo opiniowania środków budżetowych na zadania wynikające z art. 5 ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu.

- **Utworzenie jednego urzędu realizującego zakupy i zaopatrzenie na potrzeby wszystkich służb mundurowych.** Model ten jest stosowany w wielu państwach Europy Zachodniej. Rozwiązanie to przyczyni się do zwiększenia oszczędności przy zakupie sprzętu dla służb mundurowych.
- **Rozwój sojuszniczej współpracy w ramach NATO i Unii Europejskiej oraz przyjazne partnerstwo z państwami Europy Środkowo-Wschodniej.**
- **Wzmacnianie bezpieczeństwa ekonomicznego państwa,** w tym w wymiarze energetycznym oraz finansowym.
- **Modernizacja i rozwój Sił Zbrojnych** w celu zwiększenia potencjału obronnego z udziałem krajowych zakładów zbrojeniowych, uczelni i instytutów naukowo-badawczych. Przyjęcie zasady, że co najmniej 50% wydatków z budżetu obronnego, które przeznaczają się na zakupy i modernizację infrastruktury, trafia do polskich firm.
- **Wzmocnienie kompleksu przemysłowego wytwarzającego na potrzeby wojska i pozostałych służb mundurowych.**
- **Przygotowanie państwa do ochrony przed cyberatakami.** Wiele państw (USA, Japonia, Niemcy, Wielka Brytania, Izrael, Arabia Saudyjska) stworzyło specjalne wojskowe struktury do ochrony państwa przed cyberatakami. Również Polska musi zabezpieczyć sprawne i bezpieczne **funkcjonowanie dostaw energii, wody, zaopatrzenia i komunikacji.**

POLITYKA ZAGRANICZNA

SLD opowiada się za postępową i otwartą polityką zagraniczną Polski, służącą takim wartościom, jak: pokój, dialog, wzajemnie korzystna współpraca z partnerami, ochrona praw człowieka i demokratyzacja stosunków międzypaństwowych. Popieramy wzmocnienie roli prawa międzynarodowego we wspólnym rozwiązywaniu głównych problemów globalnych. Taka polityka zapewni jak najlepsze warunki zewnętrzne dla wszechstronnego, cywilizacyjnego rozwoju naszego kraju oraz przyczyni się do zagwarantowania bezpieczeństwa państwu i wszystkim obywatelom. Doceniamy rolę NATO i polską

obecność w Sojuszu Północnoatlantyckim, zwłaszcza w sytuacji różnego rodzaju nowych zagrożeń. Bezpieczeństwa nie należy jednak ograniczać tylko do aspektu militarnego. Chodzi też o poczucie bezpieczeństwa osobistego, o ochronę wszelkich mniejszości przed dyskryminacją oraz o zapobieganie nadmiernej ingerencji władz publicznych w życie obywateli.

Szczególnie istotne są dobre, partnerskie stosunki ze wszystkimi sąsiadami, w tym z naszym głównym partnerem gospodarczym – Niemcami oraz z Ukrainą i Rosją. Wyjątkowe znaczenie SLD przywiązuje do właściwej polityki w ramach Unii Europejskiej. Lewica, która wprowadziła Polskę do Unii, od początku uważała i uważa, że to jest nasza Unia, zaś potencjał i solidarność unijna są warunkiem pomyślności i bezpieczeństwa naszego kraju. **Nie będzie silnej Polski bez silnej UE.** W naszym najlepiej rozumianym interesie leży więc wzmacnianie borykającej się z licznymi wyzwaniami Unii, a nie swoiste samoizolowanie się czy wchodzenie w konflikty z niektórymi organami bądź instytucjami unijnymi. Sprzeciwiamy się też proklamowanej przez obecnie rządzącą partię „kontrewolucji kulturalnej”. Trzeba przy tym wzmocnić wysiłki, by utrzymać wysoki poziom przyznanych Polsce środków unijnych i zapewnić ich właściwe wykorzystywanie.

- **Federacja Europejska.** Właściwą drogą przełamania trwającego od lat kryzysu Unii Europejskiej jest powstanie europejskiej federacji, której podmiotami byłyby nie tylko państwa narodowe, ale przede wszystkim obywatele. Federacja europejska musi oznaczać, że decyzje są podejmowane na właściwym poziomie – europejskim, narodowym lub lokalnym. Musi się to dziać w sposób w pełni demokratyczny, z udziałem różnych środowisk i grup społecznych. To wybrani przez obywateli UE deputowani do Parlamentu Europejskiego powinni tworzyć prawo europejskie (jak parlamenty narodowe) oraz kształtować najwyższe władze wykonawcze Wspólnoty (zwłaszcza Komisję Europejską). Polityki europejskie muszą znaleźć się pod realnym wpływem przedstawicieli społeczeństw. Nasz pomysł na Europę to więcej demokracji i przejrzystości w działaniach instytucji europejskich. Lewica zapewni w UE więcej sprawiedliwego podziału dóbr oraz kontroli nad wielkim biznesem. Unia Europejska bliższa będzie wówczas ludziom i lepiej będzie realizować ich potrzeby. Federacja Europejska musi być jednak nie tylko „Wspólną Europą”, ale także „Europą Socjalną”, zdolną

do realizacji socjaldemokratycznego modelu społecznego, w tym wyrównywania szans rozwojowych i eliminowania negatywnych skutków funkcjonowania korporacji transnarodowych.

- **Pogłębienie integracji gospodarczej.** Obecność w strefie euro wzmocni w długoterminowej perspektywie naszą gospodarkę oraz podniesie bezpieczeństwo państwa i obywateli. Nie jest to jednakże dla nas dogmat, lecz możliwość, z której możemy skorzystać, gdy będzie to korzystne z punktu widzenia interesów naszego państwa i obywateli.
- **Sprzeciw wobec deprofesjonalizacji służby zagranicznej.** Nominacje ambasadorskie i najwyższe stanowiska w Ministerstwie Spraw Zagranicznych nie mogą przypominać kariery Nikodema Dyzmy.
- **Przywrócenie małego ruchu granicznego z Obwodem Kaliningradzkim.** Jego zahamowanie umacnia opinie o obecnym rządzie jako rusofobicznym, a jednocześnie powoduje olbrzymie utrudnienia w życiu Polaków i Rosjan po obu stronach granicy.
- **Rozwój wszechstronnej współpracy z sąsiadami.** Wzmocnimy bliskie relacje z Niemcami, państwami Grupy Wyszehradzkiej i republikami bałtyckimi. Są to nasi naturalni partnerzy. Przez aktywną, ale wyważoną politykę wschodnią dążyć będziemy do stabilizacji i pozytywnego rozwoju stosunków z Federacją Rosyjską (zwłaszcza w wymiarze społecznym i ekonomicznym), wsparcia dla rozwoju Ukrainy i dobrosąsiedzkiej współpracy z innymi sąsiadami.
- **Otwarcie dyplomacji na państwa rozwijające się.** Zdynamizujemy kontakty społeczno-gospodarcze z szybko rozwijającymi się państwami i regionami w Azji (na czele z Chinami, Indiami, państwami ASEAN), Ameryce Łacińskiej i Afryce. Wesprzemy naszą przedsiębiorczość, sektor edukacji oraz środowiska kultury i nauki w kontaktach z partnerami z tych krajów.
- **Dążenie do demokratyzacji stosunków międzynarodowych.** Podkreślamy rolę prawa międzynarodowego w tworzeniu stabilnego i bezpiecznego świata. Opowiadamy się za wpieraniem aktywnej polityki rozwojowej UE i innych organizacji międzynarodowych, z systemem Narodów Zjednoczonych na czele. Postulujemy **ograniczenie użycia siły w stosunkach międzynarodowych**. Uznajemy nadrzędność pokojowych środków załatwiania sporów i konfliktów międzynarodowych. Doprowadzimy do tego,

że misje Wojska Polskiego poza granicami kraju odbywać się będą wyłącznie za zgodą Sejmu RP, chyba że będą to misje pokojowe w ramach ONZ i UE. Pozostajemy otwarci na dialog z innymi kulturami. Walcząc o zachowanie i rozwój pożądanego przez nas modelu cywilizacyjnego, musimy pozostać wrażliwi na kulturę i światopogląd różny od europejskiego.

- **Dążenie do transformacji międzynarodowego ładu finansowego i gospodarczego.** Opowiadamy się za reformą instytucji międzynarodowych działających w tych obszarach. Domagamy się regulacji rynków także z poziomu globalnego i regionalnego.
- **Rozsądna polityka wobec imigrantów.** Przyjmując imigrantów zarobkowych, powinniśmy kierować się sytuacją na polskim rynku pracy i kwalifikacjami zawodowymi osób chcących zamieszkać w Polsce. Otwarcie się na imigrantów jest uzasadnione trendami demograficznymi w ostatnich 25 latach. Jednym z elementów polityki imigracyjnej powinno być stworzenie sieci instytutów kultury polskiej w krajach o wysokim potencjale emigracyjnym. Proces przyjmowania i adaptacji migrantów (także uchodźców) powinien być jednak przemyślany i wyważony, poprzedzony przygotowaniem instytucjonalnym, infrastrukturalnym i edukacyjnym.
- **Racjonalna polityka pomocy uchodźcom.** Należy pomóc osobom uciekającym przed wojną i prześladowaniami politycznymi. Polacy – ofiary prześladowań i wojny – byli wiele razy w historii przyjmowani przez państwa trzecie. Dlatego Polska powinna przyjmować osoby uciekające przed wojną, dbając jednocześnie o ich społeczną integrację i ochronę bezpieczeństwa publicznego. Koszty utrzymania uchodźców powinna ponosić Unia Europejska. Nie należy utożsamiać uchodźców z migrantami ekonomicznymi, a tym bardziej z terrorystami!

